

JSWR
2791-836X

**Uluslararası
Sosyal
Hizmet
Araştırmaları
Dergisi**

3 [3]

International Journal of Social Work Research

JSWR

Volume 3 Issue 3 Kasım 2023

Cilt 3 Sayı 3 November 2023

PUBLICATION DATE / YAYIN TARİHİ

30.11.2023

Uluslararası Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi

Yayınlanma sıklığı: Yılda 3 Sayı

e-ISSN: 2791-836X

Yayınlandığı Platform: Dergipark

Adres: <https://www.dergipark.org.tr/tr/pub/jswrpub>

İletişim: jswrpub@gmail.com

Index Bilgisi:

1. ASOS Index - <https://www.asosindex.com.tr/>
2. ESJI Index - <http://esjindex.org/>
3. EuroPub - <https://europub.co.uk/>
4. IPIndexing - <https://ipindexing.com/>

Bas Editör

Hüseyin DOĞAN

Muş Alparslan Üniversitesi

Muş

Alan Editörleri*

SOSYAL HİZMET EĞİTİMİ VE TARİHİ

Ahmet TÜRK

Sinop Üniversitesi

Sinop

DEZAVANTAJLI GRUPLAR

Ayşe Şeyma TURGUT ARIKAN

Kocaeli Üniversitesi

Kocaeli

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK, İLKİM KRİZİ VE EKOLOJİK SOSYAL HİZMET

Hüseyin DOĞAN

Muş Alparslan Üniversitesi

Muş

TOPLUMSAL CİNSİYET VE EŞİTSİZLİKLER

İslam AKÇE

Mardin Artuklu Üniversitesi

Mardin

SOSYAL POLİTİKA

Kenan ÖZMEN

Muş Alparslan Üniversitesi

Muş

SOSYAL HİZMET UYGULAMA VE PRATİKLERİ

Resul DURAN

Hakkâri Üniversitesi

Hakkâri

Editör Yardımcısı ve Sekreteryası

Mesut KOÇ

Muş Alparslan Üniversitesi

Muş

Son Okuyucu

Hakan COŞKUN

Munzur Üniversitesi

Tunceli

Türkçe Yazım ve Dil Editörü

Safer BOZARSLAN

Iğdır Üniversitesi

Iğdır

İngilizce Yazım ve Dil Editörü

Fırat KESKİN

Hakkari Üniversitesi

Hakkari

İstatistik Editörü

Yusuf DİLBİLİR

Hakkâri Üniversitesi

Hakkâri

Editör Kurulu*

Ahmet TÜRK

Sinop Üniversitesi

Sinop

Ebülfez SÜLEYMANLI

Üsküdar Üniversitesi

İstanbul

Ayşe Şeyma TURGUT ARIKAN

Kocaeli Üniversitesi

Kocaeli

Felicia ANDRIONI

Petroşani Üniversitesi

Romanya

Hüseyin DOĞAN

Muş Alparslan Üniversitesi

Muş

İslam AKÇE

Mardin Artuklu Üniversitesi

Mardin

İsmail DÖNMEZ

Muş Alparslan Üniversitesi

Muş

Kenan ÖZMEN

Muş Alparslan Üniversitesi

Muş

Resul DURAN

Hakkâri Üniversitesi

Hakkâri

Ronald A. Feldman

Columbia Üniversitesi

ABD

Salih GÜLEN

Muş Alparslan Üniversitesi

Muş

Sanela Bašić

Sarajevo Üniversitesi

Bosna Hersek

Editör Danışma Kurulu*

Ahmet Burhan ÇAKICI

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi

Karaman

Bekir GÜZEL

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi

Rize

Beyza ERKOÇ

Bülent Ecevit Üniversitesi

Zonguldak

Deniz ŞARLAK

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Muğla

Emre KOL

Anadolu Üniversitesi

Eskişehir

Felicia ANDRIONI

Petroşani Üniversitesi

Romanya

Feyza NAZİK

Bingöl Üniversitesi

Bingöl

Hakan ACAR

Liverpool Hope Üniversitesi

İngiltere

Hasan Hüseyin TAYLAN

Sakarya Üniversitesi

Sakarya

Hıdır APAK

Mardin Artuklu Üniversitesi

Mardin

İshak AYDEMİR

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Sivas

İsmet Galip YOLCUOĞLU

İstanbul Gelişim Üniversitesi

İstanbul

Mehmet Zafer DANIŞ

Sakarya Üniversitesi

Sakarya

Mehtap SÖNMEZ

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi

Kahramanmaraş

Rifat BİLGİN

Fırat Üniversitesi

Elâzığ

Ronald A. Feldman

Columbia Üniversitesi

ABD

Rumeysa AKGÜN

Kırıkkale Üniversitesi

Kırıkkale

Sanela Bašić

Sarajevo Üniversitesi

Bosna Hersek

Seda TOPGÜL

Akdeniz Üniversitesi

Antalya

Sema BUZ

Hacettepe Üniversitesi

Ankara

Serhat TEK

Bitlis Eren Üniversitesi

Bitlis

Tarık TUNCAY

Hacettepe Üniversitesi

Ankara

Vedat İŞKİHAN

Hacettepe Üniversitesi

Ankara

Yasemin ÖZKAN

Hacettepe Üniversitesi

Ankara

*Kurul üyelerinin adları isme göre alfabetik olarak sıralanmıştır.

Amaç

Uluslararası Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi (JSWR)'nin amacı; sosyal hizmet, sosyal politika, sosyal refah gibi insani hizmetlerin tümünü kapsayan araştırmaların bilimsel bilgi üretimine katkıda bulunmak ve teorik anlayışı ilerleterek uygulamalarda kullanımını sağlamaktır. Bu bağlamda dergi; araştırma makalesi, olgu sunumu, derleme, kitap incelemeleri vb. çalışmalarına yer vermeyi hedeflemektedir.

Kapsam

JSWR; sosyal hizmet ve sosyal politika biliminin kapsamı içine giren tüm sorun ve problemler hakkında bilgi sağlayan çalışmaları bünyesinde barındırmaktadır. Temel kriter araştırmaların sosyal hizmet mesleği odağında yapılıyor olmasıdır. Derginin kapsamına giren konular şunlardır: Sosyal politika, aile, çocuk, kadın, gençler, göçmenler, yoksulluk, işsizlik, engellilik, yaşlılık, sosyal refah, sosyal politika, madde bağımlılığı, cinsel istismar, insan hakları vb.

Dergi kapsamında yazılan yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir. Bu konuda dergiye herhangi bir sorumluluk yüklenemez

International Journal of Social Work Research

Frequency: Tri-quarterly

e-ISSN: 2791-836X

Published Platform: Dergipark

Address: <https://www.dergipark.org.tr/en/pub/jswrpub>

Contact: jswrpub@gmail.com

Indexing:

1. ASOS Index - <https://www.asosindex.com.tr/>
2. ESJI Index - <http://esjindex.org/>
3. EuroPub - <https://europub.co.uk/>
4. IPIndexing - <https://ipindexing.com/>

Chief Editor

Hüseyin DOĞAN

Muş Alparslan University

Muş

Section Editors*

SOCIAL WORK EDUCATION AND HISTORY

Ahmet TÜRK

Sinop University

Sinop

DISADVANTAGED GROUPS

Ayşe Şeyma TURGUT ARIKAN

Kocaeli University

Kocaeli

SUSTAINABILITY, CLIMATE CRISIS AND ECOLOGICAL SOCIAL WORK

Hüseyin DOĞAN

Muş Alparslan University

Muş

GENDER AND INEQUALITIES

İslam AKÇE

Mardin Artuklu University

Mardin

SOCIAL POLICY

Kenan ÖZMEN

Muş Alparslan University

Muş

SOCIAL WORK APPLICATIONS AND PRACTICES

Resul DURAN

Hakkâri University

Hakkâri

Deputy Editor and Secretariat

Mesut KOÇ

Muş Alparslan University

Muş

Proofreader

Hakan COŞKUN

Munzur University

Tunceli

Turkish Copyeditor and Language Editor

Safer BOZARSLAN

Iğdır University

Iğdır

English Copyeditor and Language Editor

Fırat KESKİN

Hakkâri Üniversitesi

Hakkâri

Statistic Editor

Yusuf DİLBİLİR

Hakkâri University

Hakkâri

Editorial Board*

Ahmet TÜRK

Sinop University

Sinop

Ayşe Şeyma TURGUT ARIKAN

Kocaeli University

Kocaeli

Ebülfaz SÜLEYMANLI

Üsküdar University

İstanbul

Felicia ANDRIONI

University of Petroşani

Romania

Hüseyin DOĞAN

Muş Alparslan University

Muş

İslam AKÇE

Mardin Artuklu University

Mardin

İsmail DÖNMEZ

Muş Alparslan University

Muş

Kenan ÖZMEN

Muş Alparslan University

Muş

Resul DURAN

Hakkâri University

Hakkâri

Ronald A. Feldman

Columbia University

USA

Salih GÜLEN

Muş Alparslan University

Muş

Sanela Bašić

University of Sarajevo

Bosnia and Herzegovina

Editorial Advisory Board*

Ahmet Burhan ÇAKICI

Karamanoğlu Mehmetbey University

Karaman

Bekir GÜZEL

Recep Tayyip Erdoğan University

Rize

Beyza ERKOÇ

Bülent Ecevit University

Zonguldak

Deniz ŞARLAK

Muğla Sıtkı Koçman University

Muğla

Emre KOL

Anadolu University

Eskişehir

Felicia ANDRIONI

University of Petroşani

Romania

Feyza NAZİK

Bingöl University

Bingöl

Hakan ACAR

Liverpool Hope University

England

Hasan Hüseyin TAYLAN

Sakarya University

Sakarya

Hıdır APAK

Mardin Artuklu University

Mardin

İshak AYDEMİR

Sivas Cumhuriyet University

Sivas

İsmet Galip YOLCUOĞLU

İstanbul Gelişim University

İstanbul

Mehmet Zafer DANIŞ

Sakarya University

Sakarya

Mehtap SÖNMEZ

Kahramanmaraş Sütçü İmam University

Kahramanmaraş

Rifat BİLGİN

Firat University

Elâzığ

Ronald A. Feldman

Columbia University

USA

Rumeysa AKGÜN

Kırıkkale University

Kırıkkale

Sanela Bašić

University of Sarajevo

Bosnia and Herzegovina

Seda TOPGÜL

Akdeniz University

Antalya

Sema BUZ

Hacettepe University

Ankara

Serhat TEK

Bitlis Eren University

Bitlis

Tarık TUNCAY

Hacettepe University

Ankara

Vedat İŞIKHAN

Hacettepe University

Ankara

Yasemin ÖZKAN

Hacettepe University

Ankara

*The names of the members of the board are listed alphabetically by name.

Aim

The purpose of the International Journal of Social Work Research (JSWR); To contribute to the production of scientific knowledge of research covering all human services such as social work, social policy and social welfare, and to advance the theoretical understanding and ensure its use in practice. In this context, the journal; research article, case report, review, book reviews etc. aims to include studies.

Scope

JSWR; It includes studies that provide information about all problems and problems that fall within the scope of social work and social policy science. The main criterion is that the research is conducted with the focus of the social work profession. The topics covered by the journal are as follows: Social policy, family, children, women, youth, immigrants, poverty, unemployment, disability, old age, social welfare, social policy, substance abuse, sexual abuse, human rights, etc.

The responsibilities of the articles written within the scope of the journal belong to the authors. No responsibility can be placed on the journal in this regard.

İçindekiler / Contents

Cilt 3, Sayı 3,
Kasım 2023

Volume 3, Issue 3,
November 2023

Editörün Notu

Editor's Note

- 155 **Alan Editöründen**
From Section Editor
Ahmet TÜRK

Araştırma Makaleleri

Research Articles

- 157 **Türkiye, Avrupa Birliği ve ABD'nin Sosyal Devlet Anlayışları Çerçevesinde Yoksullukla Mücadelesi**
The Struggle Poverty in the Framework of Social State Concepts of Turkey the European Union and the USA
Yücel KORKMAZ
- 169 **Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Tutumlar: Sosyal Hizmet Öğrencilerinden Yansımalar**
Attitudes Towards Individuals with Special Needs: Reflections from Social Work Students
Gülcan GÜL, İsmail BARIŞ

From Section Editor...

Dear Readers,

We are delighted to greet you once again as the International Journal of Social Work Research. Our journal aims to provide an international platform by bringing together current research, innovations, and in-depth analyses in the field of social works.

Social works endeavor to find effective solutions to complex and diverse problems on a global scale. The International Journal of Social Work Research aims to contribute to the scientific production of research encompassing all humane services such as social work, social policy, and social welfare, advancing theoretical understanding for practical application.

Throughout its journey, our journal has presented issues encompassing various aspects of social services, including in-depth examinations, policy evaluations, fieldwork studies, and theoretical articles. With this issue, the International Journal of Social Work Research continues to offer our readers diverse perspectives by covering a wide spectrum of social work domains.

Our journal is on a path to reach an increasingly broader readership day by day. With your support, we aim to extend the outreach of our journal, aiming to raise awareness about the significance of social works to a wider audience.

We extend our gratitude to all the authors, editors, and reviewers who contributed to the preparation of this latest issue of our journal. It is with pride that we present this issue, a result of valuable teamwork. With contributions from our readers, we will continue to share knowledge and experiences in the field of social works on a broader platform, fostering continuous learning from each other.

We thank you for accompanying us during this stage of our journal's publication journey and wish you an enjoyable reading experience.

With respect,

Lec. Ahmet TÜRK
JSWR / Section Editor

Alan Editöründen...

Saygıdeğer Okurlar,

Uluslararası Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi olarak sizlere yeniden merhaba demenin mutluluğunu yaşıyoruz. Dergimiz, sosyal hizmet alanındaki güncel araştırmaları, yenilikleri ve derinlemesine analizleri bir araya getirerek uluslararası bir platform sunmayı hedeflemektedir.

Sosyal hizmet, küresel düzeyde karmaşık ve çeşitli sorunlara etkili çözümler bulma amacını taşımaktadır. Uluslararası Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi de sosyal hizmet, sosyal politika, sosyal refah gibi insani hizmetlerin tümünü kapsayan araştırmaların bilimsel bilgi üretimine katkıda bulunmak ve teorik anlayışı ilerleterek uygulamalarda kullanımını sağlamayı amaçlamaktadır.

Dergimiz, bugüne kadar sosyal hizmet alanındaki çeşitli konularda derinlemesine incelemeler, politika değerlendirmeleri, saha çalışmaları ve teorik makaleler gibi çeşitli türlerdeki yazıları içeren sayılarla karşınıza çıkmıştır. Bu sayı ile de Uluslararası Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi sosyal hizmetin geniş bir yelpazesini kapsayarak okuyucularımıza farklı perspektifler sunmaya devam etmektedir.

Uluslararası Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi her geçen gün daha geniş bir okuyucu kitlesine ulaşma hedefiyle yol almaktadır. Sizlerin de desteğiyle, dergimizi daha geniş bir kitleye ulaştırarak sosyal hizmetin önemini daha fazla kişiye duyurmayı amaçlamaktayız.

Dergimizin bu son sayısının hazırlanmasında emeği geçen tüm yazarlarımıza, editörlerimize ve hakemlerimize teşekkür ederiz. Değerli bir ekip çalışması sonucunda dergimizin bu sayısını sizlere sunmanın gururunu yaşıyoruz. Siz okurlarımızın katkılarıyla, sosyal hizmet alanındaki bilgi ve deneyimleri daha geniş bir platformda paylaşılarak birbirimizden öğrenmeye devam edeceğiz.

Dergimizin yayın hayatındaki bu evrede bizlere eşlik ettiğiniz için teşekkür eder, keyifli okumalar dileriz.

Saygılarımla.

Öğr. Gör. Ahmet TÜRK
JSWR / Alan Editörü

The Struggle Poverty in the Framework of Social State Concepts of Turkey the European Union and the USA

Türkiye, Avrupa Birliği ve ABD'nin Sosyal Devlet Anlayışları Çerçevesinde Yoksullukla Mücadelesi

Yücel KORKMAZ^{(1), (*)}

ABSTRACT

This research aims to provide an overview of poverty situations and methods of fighting against poverty in line with the social state understandings of Turkey, EU and USA countries. In this context, the poverty data of the countries by years were examined using the meta-analysis method. According to the research data, the perception and size of poverty in each country differs. Because while there is relative poverty in general in the European Union, there is absolute poverty in the United States and Turkey. From this point of view, it is important for every social state to fight poverty by directly or indirectly intervening in the economic and social order, as a requirement of its responsibility. However, since the level of development, economic structure and management system of each social state is different, the perception of poverty and the methods of struggle may be different.

Keywords: Social state, Poverty, Absolute poverty, Relative poverty

ÖZET

Bu araştırma, Türkiye, AB ve ABD ülkelerinin sosyal devlet anlayışları doğrultusunda yoksulluk durumlarına ve yoksullukla mücadele yöntemlerine genel bir bakış açısı sunmayı amaçlanmaktadır. Bu bağlamda ülkelerin yıllara göre yoksulluk verileri meta-analiz yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Araştırma verilerine göre her ülkenin yoksulluk algısı ve boyutu farklılık göstermektedir. Çünkü Avrupa Birliği'nde genelde göreceli yoksulluk söz konusu iken Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye'de ise mutlak yoksulluk söz konusudur. Buradan hareketle her sosyal devletin üstlendiği sorumluluk gereği ekonomik ve toplum düzenine doğrudan ya da dolaylı müdahale ederek yoksullukla mücadele etmesi önem arz etmektedir. Ancak her sosyal devletin gelişmişlik düzeyi, ekonomik yapısı ve yönetim sistemi farklı olduğundan yoksulluk algısı ve mücadele yöntemleri farklı olabilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal devlet, Yoksulluk, Mutlak yoksulluk, Göreceli yoksulluk

* Responsible Author/Sorumlu yazar

¹ Dr, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi'nde doktorasını tamamladı. İstanbul.
yucelkorkmazk@hotmail.com,
0000-0002-3355-3117

Article History/Makale Tarihi:

Received/Teslim :06.06.2023
Accepted/Kabul :14.08.2023
Published/Yayımlama :30.11.2023

Cited/Atf:

Korkmaz, Y. (2023) Türkiye, Avrupa Birliği ve ABD'nin Sosyal Devlet Anlayışları Çerçevesinde Yoksullukla Mücadelesi, *Uluslararası Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 3 (3), 157-167.

Copyright/Telif Hakkı

Bu makale, Creative Commons Atf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı (CC BY NC)'nin hüküm ve koşulları altında dağıtılan açık erişimli bir makaledir.

GİRİŞ

Yoksulluk insanlığın başlangıcından beri var olan en önemli toplumsal olgulardan biridir. Bundan dolayı tarih boyunca toplumlar farklı şekillerde yoksullukla karşı karşıya kalmışlardır (Açıkgöz ve Yusufoglu, 2012). Günümüzde ise tüm toplumların ortak sorunu olan bu olgu nesiller ve kuşaklar arası sorunlara da neden olan çok boyutlu ve karmaşık bir duruma dönüşmüştür (Chansanam ve Li, 2022). Çünkü yoksulluk bazı toplumlarda açlık ve susuzluk olarak görülürken bazı toplumlarda sağlık ve eğitim eksikliği, bazı toplumlarda ise sosyal hayat yoksulluğu olarak algılanmaktadır (Kartal ve Demirhan, 2014).

Yoksulluk sanıldığı gibi az gelişmiş veya gelişmekte olan devletlerin sorunu değil farklı boyutları ile gelişmiş sanayi devletlerinin de sorunudur (Akçacı ve Kocağ, 2012). Bu bağlamda az gelişmiş ve gelişmekte olan devletlerde yer ve zamana göre farklılaşmakla birlikte mutlak ve sürekli yoksulluktan söz edilmektedir. Ancak gelişmiş ülkelerde ise daha çok kısmi ve göreceli yoksulluktan bahsedilmektedir (DPT, 2001).

Yoksulluk, içeriği ve sonuçları bakımından bireysel ve toplumsal düzeyde herkesi olumsuz etkilediği için birey ve toplum açısından risk oluşturmaktadır (Chansanam ve Li, 2022). Bundan dolayı sivil

toplum örgütleri, devletler ve uluslararası kuruluşlar yoksullukla mücadele etmektedir (Güneş, 2009). Buradan hareketle Türkiye, uzun yıllardan beri gelir dağılımdaki adaletsizlik, göç, terör, çatışma ve işsizlik gibi faktörlerden dolayı yoksulluk sorunu ile mücadele etmektedir (Açıkgöz ve Yusufoglu, 2012). AB ve ABD gibi dünyanın gelişmiş ülkeleri ise yoksulluk boyutunun farklı şekilleriyle mücadele edebilmek için birçok politika ve program uygulamaktadır (Açıkgöz ve Yusufoglu, 2012). Bu bağlamda bazı ülkeler için mutlak yoksulluktan bahsedilirken bazı ülkeler için göreceli yoksulluktan bahsedilmektedir.

Yoksulluğu bir sorun olarak tanımlarsak yoksullukla mücadele edebilmek için yoksulluk tanımının, yoksulluk profilinin, yoksulluk düzeyinin ve bu kavramların zaman içindeki değişiminin doğru olarak tanımlanması gerekmektedir. Ayrıca doğru tanımlanan yoksulluk sorunu ile mücadele politikalarının oluşturulması, değerlendirilmesi ve başarılı sonuçların elde edilmesi bakımından önemli bir önkoşul olarak görülmektedir (Şenses, 2003). Bundan dolayı öncelikli olarak sosyal devlet ve yoksulluk kavramlarına yer verilmektedir. Daha sonra ise Türkiye, Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletlerinin sosyal devlet anlayışları çerçevesinde yoksullukla mücadele politikalarının genel durumu aktarılmaktadır.

1.LİTERATÜR

1.1.Sosyal Devlet

Sosyal devlet, toplum refahının en üst düzeyde sağlanması amacıyla devletin, ekonomik düzene ve toplum düzenine doğrudan veya dolaylı olarak etkin ve kapsamlı bir şekilde müdahalede bulunmasını öngören bir anlayıştır. Bu anlayışa göre devlet gerekli alanlara müdahale ederek ekonomik istikrarın sağlanması, düzenin sağlanması ve sosyal risklere karşı toplum refahının korunmasını amaçlamaktadır (Aktan, 1995). Bu bağlamda ekonomik ve sosyal düzene birey lehine müdahale yaparak kurallar koymaktadır. Ayrıca sosyal adaleti ve güvenliğini sağlamak amacıyla bireylerin iş ve sosyal hayatında yalnız bırakmayarak gerekli değişikliklerin yapılmasını öngören ve bu amaçla müdahale eden bir anlayıştır (Seyyar, 2002).

Sosyal devlet, yoksul, muhtaç, işsiz ve dar gelirli ailelere yönelik sosyal yardımlar yaparak onları koruma altına almaktadır (Aktan, 1995). Çünkü sosyal devlet her şeyden önce insan temellidir. Bu bağlamda insanın güvenliğini, hakkını, hukukunu, yaşamını, eğitimini ve sağlığını her şeyin üstünde tutar. Ayrıca toplumun sosyal ve ekonomik durumlarıyla ilgilenecek topluma asgari bir yaşam düzeyi sağlamak amacıyla politikalar geliştirir ve bunları hayata geçirir (Soysal, 1992).

1.2. Kavram Olarak Yoksulluk

Dünya genelinde ciddi bir sorun olarak kabul edilmesi nedeniyle yoksulluk sorunu ile mücadele edilmesi önemlidir (Yaşar ve Taşar, 2019). Çünkü yoksulluk, insanların hayatlarını devam ettirebilmek için temel ihtiyaçlarını karşılayamama durumu olarak tanımlanmaktadır (Şenses, 2003). Ayrıca insanlığın başlangıcından beri var olan ve üstesinden gelebilmek için tüm toplumların mücadele ettiği bir durumdur (Güneş, 2009).

Yoksulluk, zamanla değişen niteliğinden dolayı bir toplumdaki diğer topluma göre tanımı farklılık göstermektedir. Bu bağlamda insanların açlık ve susuzluktan ölmesi veya barınacak bir evlerinin olmaması şeklinde dar anlamda ifade edilirken geniş anlamda ise toplumdaki sosyal hayat düzeylerinin ortalama yaşam düzeyinin altında kalması şeklinde ifade edilmektedir (Aydın ve Güloğlu, 2011). Buradan hareketle her toplumun gelişmişlik düzeyleri, kültürleri, zenginlikleri ve yoksullukları farklı kriterlerden oluştuğundan dolayı tek bir tanım yapmak olanaksızdır. Çünkü yoksulluk Afrika'da kuraklık nedeniyle aç ve susuz yaşayan bir kadın için söylenebilirken, Latin Amerika'da teneke evlerde oturan bir işçi için de söylenebilir. Ayrıca Fransa'nın başkenti Paris'te yaşayan fakat yakacak parası olmadığı için ısınma sorunu olan bir insan da yoksulluk kategorisine girmektedir. Bu örneklerden de anlaşılacağı gibi yoksulluk kavramı kimine göre açlık, kimine göre evsizlik, kimine göre de yakacağı olmamasıdır. Çözüm yolları farklı olduğundan dolayı yoksulluk kavramı her toplumda farklı ve göreceli bir şekilde karşımıza çıkmaktadır (Demirbilek, 2005). Bu bağlamda literatürde mutlak, göreceli, objektif ve sübjektif şeklinde yoksulluğun türlerine vurgu yapılmaktadır (Koroğlu, 2022).

1.2.1.Mutlak Yoksulluk

Mutlak yoksulluk, birey veya aile bireylerinin hayatlarını sürdürebilecek asgari bir hayat düzeyini veya standardını yakalayamamaktır (Gürsel, 2000). Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi bireyin asgari ihtiyaçlarını karşılayıp karşılayamadığı ölçüt alınmakta ve karşılayamaması durumunda mutlak yoksul olarak kabul edilmektedir (Tokol ve Alper, 2014).

Aile bireyleri biyolojik olarak varlığını devam ettirmek ve çoğalabilmek için ihtiyaç duydukları temel gelir ve harcama düzeyine sahip olmaları gerekmektedir. Ancak bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılama düzeylerine sahip olmamaları durumunda ise ölüm riskiyle karşı karşıya kalması büyük bir olasılıktır. Bundan dolayı mutlak yoksulluğun ortaya çıkarılması ve bireylerin hayatlarını devam ettirebilmeleri için gerekli olan asgari tüketim ihtiyaçları karşılanması önemlidir. Bu asgari tüketim düzeyi ulusal gelir düzeylerinden bağımsız olarak bir dolardan aşağı gelir düzeyine sahip bireyler olarak belirlenmektedir (Topgül, 2013).

1.2.2.Görelî Yoksulluk

Görelî yoksulluk kişinin temel ihtiyaçlarını mutlak olarak karşılayabilecek düzeye sahip fakat toplumun genel yaşam düzeyinin altında kalarak sosyal ve kültürel anlamda topluma katılamaması olarak belirtilmektedir (Öztürk ve Çetin, 2009). Bu bağlamda görelî yoksulluk toplum genelinde ortalama gelirin altında geliri olan bireyleri kapsamaktadır. Başka bir ifadeyle toplumun ortalama refahının üstünde belli bir yaşam standardı sürdürebilmeleri için bireyin gerekli mal ve hizmetleri karşılayabilecek bir gelire sahip olmamasıdır. Bundan dolayı toplumun ortalama hayat düzeyinin altında bir gelire sahip olanlar görelî ya da nispi yoksul olarak tanımlanmaktadır (Kule ve Es, 2010).

1.2.3.Sübjektif Yoksulluk

Sübjektif yoksulluk bireyin asgari temel ihtiyaçlarının karşılanıp karşılanmadığı sorusunun kendisi tarafından cevaplandırılması esas alınmaktadır (Çoskun ve Tireli, 2008). Bu bağlamda sübjektif yoksulluğun en önemli özelliği toplum nezdinde kabul edilebilecek asgari bir hayat standardının belirlenmesinde yetkililer yerine bunu en iyi bilen ve yaşayan bireyin görüşlerinin dikkate alınmasıdır (Şenses, 2003).

1.2.4.Objektif Yoksulluk

Objektif yoksulluk, yoksulluğun tanımlanması ve meydana getiren durumları ile bireyleri yoksulluktan kurtarmak için çözüm yollarının önceden belirlenmiş değerlendirmelerdir. Bu değerlendirme kriterlerinin önceden belirlenmiş olması ve kişiye göre değişiklik göstermemesi objektif yoksulluk kavramını ifade etmektedir (Ören, Negiz, ve Akman, 2012).

1.3.Yoksulluğa Neden Olan Faktörler

Gelir dağılımındaki dengesizlikler sanayi devriminin başlamasıyla ortaya çıktığı savunulmaktadır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin temel konu başlıklarından biri gelir dağılımındaki adaletsizlik ve yoksulluktur. Bu iki değişken birbirinin tamamlayan ve aynı zamanda aralarında sıkı bir ilişki olan kavramlardır. Çünkü Yoksulluk ile gelir dağılımı arasında paralel bir ilişki vardır. Gelir düzeyindeki eşitsizlik oranı ne kadar yükselirse yoksulluk oranı da ona göre yükselmektedir (Balcı İzgi ve Alyu, 2018). Bu bağlamda toplum düzeninin ve demokrasinin sağlıklı işlemesi ile sosyal barışın ve sosyal refahın artırılması gelir dağılımındaki adil işleyişin sağlıklı olmasına bağlıdır (Özşuca, 2004).

Yoksulluğun en önemli nedenlerinden biri gelirin dengesiz dağılımı olarak görülmektedir. Çünkü küreselleşme ile birlikte uluslararası tekeller piyasalar ve zengin baskı gruplarının etkisi (Ogbe, 2023) ve bölgesel farklılıklar gibi etkenlerden dolayı kaynakların adil dağılımı etkilenmektedir. Bu durum da toplumların yoksulluklarının genişlemesine ve çoğalmasına sebep olmaktadır (Akçacı ve Kocağ, 2012). Çünkü toplumların veya bireylerin gelir eşitsizliğine neden olan tüm sebepler aynı zamanda insanların yoksulluğuna da neden olmaktadır (Danziger ve Gottschalk, 1986). Bundan dolayı öncelikli olarak ekonomik gelirlerin toplumun tüm kesimlerini kapsayacak şekilde adil bir paylaşım yapılması durumunda yoksulluk oranlarının azalacağı düşünülmektedir (Çalışkan, 2010).

Ailedeki birey sayısı ile yoksulluk risk oranı birbiri ile ilişkilidir. Çünkü birden fazla çocuğa sahip ailelerin yoksulluk risk oranları diğer ailelere göre daha fazladır. Bundan dolayı ailedeki birey sayısı arttıkça yoksulluk riski de artmaktadır (Gürsel, 2000). Yapılan araştırmalara göre ailesi 3-4 kişiden oluşan bireylerin yoksulluk oranı %9,65 iken 7 ve daha fazla bireyden oluşan ailelerdeki bireylerin

yoksulluk oranı % 40,05 olarak belirlenmiştir. Ayrıca 7 ve daha fazla bireyden oluşan kentsel ailelerin yoksulluk risk oranı % 25,21 iken kırsalda yaşayan ailelerin yoksulluk risk oranı % 54,06 dır (Topgöl, 2013).

Sanayinin gelişmesiyle işgücü piyasasına bağlı nedenlerden dolayı esnek çalışma, kısmi çalışma ve kayıt dışı istihdam gibi nedenler yoksulluk oranlarını arttırmaktadır. Çünkü yoksulluğun temel nedeni olarak çalışanların emeklerinin tam karşılıklarını alamamalarıdır. Bundan dolayı çalışan insanların emeklerinin karşılığı sömürüldüğünden yoksullukla karşı karşıya kalmaktadırlar (Yıldırım, 2010). Ayrıca düşük ücretler, kısmi çalışmalar, rekabet, niteliksiz işgücü ve ücretler üzerindeki baskılar sonucu düşük ücretlerle istihdam ve kalifiyesiz eleman çalıştırmaların artması yoksulluk riskini arttırmaktadır (Şenses, 2003).

Yoksulluğun nedenlerinden biri de enflasyondur. Sabit geliri insanların satın alma güçleri azalarak refah düzeyinin altına gerilemesi önemli bir yoksulluk sebebidir. Gelirlerinin sabit olduğundan her geçen gün artan fiyatlardan dolayı gelirlerinin büyük bir kısmını tüketim için harcamalarına rağmen ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanmaktadırlar. Ayrıca ülke yakınındaki savaşlar, ülke içindeki savaş ve kargaşalar, ekonomik krizler, salgın hastalıklar, afetler, adaletsiz vergiler, yüksek faizler, rant ekonomisi, haksız rekabet, tekelleşme ve küreselleşme sonucu ortaya çıkan işsizlikler vb. faktörler yoksulluğun nedenlerindedir (Çoskun ve Tireli, 2008).

Bu araştırma, Türkiye, AB ve ABD ülkelerinin sosyal devlet anlayışları çerçevesinde yoksulluk durumlarına ve yoksullukla mücadele yöntemlerine genel bir bakış açısı sunmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda ülkelerin sosyal devlet anlayışları doğrultusunda hukuki zeminde uyguladıkları politika geçmişlerine vurgu yaparak günümüzdeki yoksulluk durumlarına ve uyguladıkları politikalara yer vermektedir.

2. YÖNTEM

Bu araştırma kapsamında "tuik.gov.tr", "ec.europa.eu/eurostat" ve "census.gov/library" adreslerinde elde edilen veriler meta-analiz yöntemi kullanılarak yıllara göre incelenmiştir. Meta-analiz, aynı amaca hizmet etmek için farklı istatistik verilerin özel yöntemler kullanılarak bütünleştirilmesi, yorumlanması ve sonuca ulaşılmasıdır (Büyüköztürk vd., 2020). Ayrıca birden çok çalışmanın sonuçlarının birleştirilerek ulaşılan sonuçların istatistiksel olarak yorumlanarak aktarılmasıdır (Akgöz, Ercan, ve Kan, 2004). Buradan hareketle yıllara göre yapılmış yoksulluk araştırmalarının bir araya getirilerek istatistik şeklinde okuyucunun anlayacağı şekilde aktarılmıştır.

3. BULGULAR

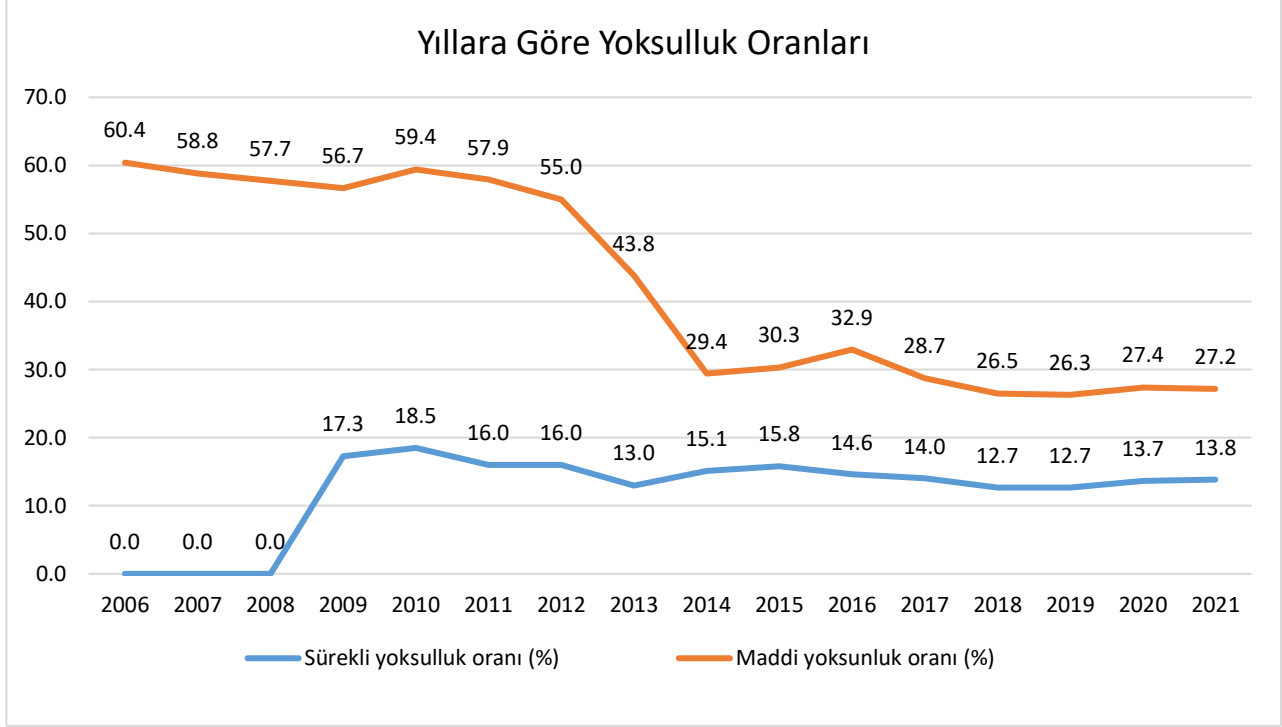
Bu başlık altında araştırma çerçevesinde Türkiye, AB ve ABD ülkenin yoksulluk verileri ile yoksulluk mücadele politikalarına yer verilmektedir. Bu bağlamda öncelikle Türkiye'nin yoksullukla mücadelesine ve yıllara göre yoksulluk oranları aktarılmaktadır. İkinci başlık altında ise Avrupa Birliği'nin yoksullukla mücadele politikalarına ve yoksulluk oranlarına vurgu yapılmaktadır. Son olarak ABD yoksulluk oranları ve mücadelede politikalarına değinilmektedir.

3.1. Türkiye'nin Yoksullukla Mücadelesi

Sosyal devletin temel hedefleri toplum refah ve huzurunun iyileştirilmesi için politikalar yapmasıdır. Bu bağlamda Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının ilgili 5.,41.ve 61.nci maddeleri çerçevesinde devletin en önemli görevi olarak refah seviyesini arttırmak ve yoksulluk sorununu ile mücadele etmesi olarak belirtilmektedir. Ayrıca yoksullukla mücadelede konusunda gerekli hukuki düzenlemeler yapılarak o alana yönelik politikaların geliştirilmesi önemlidir. Bu bağlamda eğitim, sağlık, istihdam sosyal yardım ve sosyal güvenlik gibi alanlara yönelik politikalar geliştirilerek toplumun tamamına yönelik adaletli düzenlemelerin yapılması gerekmektedir (Gündüz, 2006).

Türkiye'de yoksullukla mücadele üzerine yapılan çalışmalar genelde yoksulluğun ölçümü ve makro ekonomik planlardan oluşmaktadır. Bu çalışmalar daha çok TÜİK ve Devlet Planlama teşkilatı tarafından yapılmaktadır. Bu bağlamda 8. Kalkınma Planında yer alan "Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu'na" göre istihdamın artırılması, işsizliğin azaltılması, adil gelir bölüşümünün sağlanması ve sosyal güvenlik hizmetleri ile refah seviyesinin artırılması yer almaktadır (Abay ve Sezgin, 2018).

Türkiye'deki yoksulluğun birçok nedeni olmakla birlikte temelinde gelir dağılımındaki eşitsizlikler yer almaktadır. Çünkü Devlet İstatistik Enstitüsü'nün verilerine göre 1987 yılında gelirin %49,9 oranında nüfusun %20'lik bir kesimi sahipken 1994 yılında ise gelirin %54,9 oranına yine nüfusun %20'lik kısmı sahip olduğu görülmektedir. Bu duruma göre Türkiye'de her geçen yıl gelir dağılımındaki eşitsizlik ve adaletsizlik giderek arttığı anlaşılmaktadır (Şahin ve Çiçek, 2015). Bu durumda yoksulluk sorununun her geçen gün devam ettiğini göstermektedir. Çünkü şekil 1'de TÜİK verilerine göre yoksulluk oranları azalmasına rağmen ciddi oranlarda devam ettiği anlaşılmaktadır.

Şekil 1. Türkiye'nin Yıllara Göre Sürekli Yoksulluk ve Maddi Yoksunluk Oranları (TÜİK)

Türkiye 2007-2013 yıllarını kapsayan Dokuzuncu Kalkınma planı "gelir dağılımı ve yoksullukla mücadele özel ihtisas komisyonu raporuna" göre Avrupa Birliği ülkeleri seviyesinde her insanın insanca yaşama hakkının güvence altına alınması için adil gelir dağılımı, istihdam sağlanması, işsizlikle mücadele edilerek sosyal ekonomik politikaların geliştirilmesi, yoksulluğun önlenmesi ve istikrarlı bir ekonomik büyümenin hedeflenmesi yer almaktadır (Abay ve Sezgin, 2018). Bu bağlamda şekil 1'deki verilere göre 2007-2013 yıllarında maddi yoksunluk ve sürekli yoksulluk oranlarında düşüş olduğu görülmektedir. Çünkü gelişmiş ve gelişmekte olan tüm ülkeler açısından önemli bir sorun teşkil eden yoksulluğun önlenmesi için bir takım tedbirler alınması gerekmektedir. Bu tedbirler yoksulluk sorunu ve yol açtığı olumsuz durumlarla mücadele açısından önem arz etmektedir (Uçar, 2011). Buradan hareketle Türkiye ve Avrupa Birliği ülkelerinde uygulanan sosyal koruma destek politikaları ile yoksulluk oranlarında pozitif yönde azaltıcı ve istatistiksel olarak anlamlı etkisi olduğu anlaşılmaktadır (Koroğlu, 2022). Ayrıca sosyal koruma destekleri doğru yönetilmesi durumunda yoksul nüfus oranında azalma olacağı vurgulanmaktadır (Akbulut, Altundemir, ve Güven, 2022). Bu bağlamda sosyal devletin toplum lehine kapsamlı ve aktif bir şekilde sosyal ve ekonomik düzene doğrudan ya da dolaylı bir şekilde müdahalede bulunması yoksulluk oranlarında azaltıcı etki etmektedir.

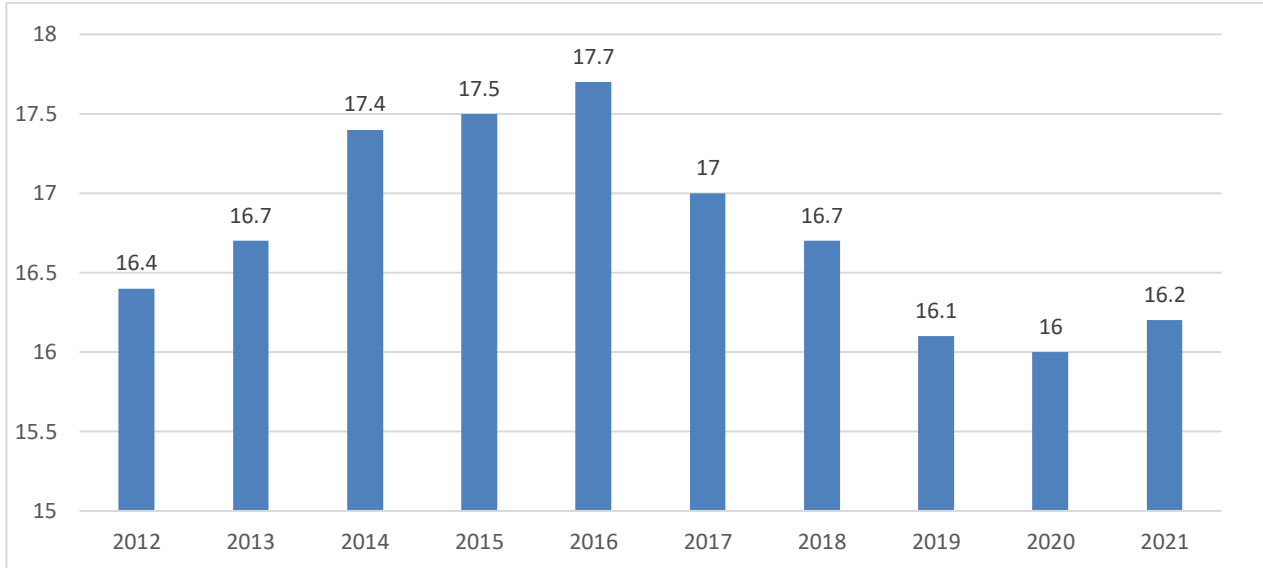
3.2. Avrupa Birliği'nin Yoksullukla Mücadelesi

Avrupa Birliği 1975 yılında yoksulluğu bireylerin ve ailelerin sahip olduğu kaynakları yaşadıkları üye ülkeye göre kabul edilebilir "asgari bir yaşam düzeyinden mahrum bırakacak kadar az olması şeklinde" tanımlanmıştır. Ancak 1980'li yıllardan sonra gelişen ekonomik şartlar ve birliğe yeni katılan ülkelere dolaylı 1984 yılında tanım genişletilmiştir. Bu tanıma göre birey, aile ve grupların yaşadığı üye ülkenin kaynaklarına göre asgari yaşam şartlarını karşılayamayacak şekilde genişletilmiştir. 2000 yılında birliğin ekonomik ve sosyal refah düzeyinin artmasıyla birlikte "Lizbon Stratejisi ve Sosyal Politikalar" çerçevesinde yoksulluk tanımı değişmiştir (Bildirici, 2011). Bu bağlamda 2004 yılında "Avrupa Komisyonu Sosyal İçerme Ortak Raporu" yoksulluk tanımını düşük gelir, barınma

sorunu, yetersiz sağlık hizmetleri ile eğitim, kültür, spor ve sosyal faaliyetlere erişimin yetersiz olması şeklinde genişletilmiştir (European Commission, 2004). Ayrıca yoksulluğu bireylerin yaşadıkları toplumun ortalama yaşam standardına ayak uyduramayacak kadar yetersiz olması şeklinde de ifade edilmiştir (Siposné Nándori ve Lipták, 2022).

Avrupa Birliği'nde geçmişten beri mutlak yoksulluk değil daha çok göreceli yoksulluk algılandığı belirtilmektedir. Ayrıca mutlak yoksulluk gelişmekte veya yeni üyelerin sorunu olarak görülmektedir. Bu bağlamda Avrupa Birliği yoksulluk kapsamını daha ileri bir boyuta taşıyarak insani temel haklardan, eğitim, sağlık, ekonomik ve toplumsal yaşama katılım faaliyetleri kapsayan geniş bir temele oturtmuştur. Birlik az gelişmiş ülkelerin temel gereksinime ulaşılması olarak tanımladığı yoksulluğu daha ileri hedeflere taşıyarak tüm toplumun refah düzeyini artırmayı amaçlamaktadır (EAPN, 2009).

Avrupa Birliği'nin yoksullukla mücadele çalışmaları 1974 yılına dayanmaktadır. Avrupa bakanlar konseyinin sosyal eylem planına ilişkin kararın kabul edilmesinden sonra dönemler halinde yoksullukla mücadele edilmiştir. 1975-1981 dönemi yoksullukla mücadele birinci program uygulanmıştır. Yoksullukla mücadele birinci programı takip eden 1985-1989 yılları ikinci yoksulluk programı uygulanmıştır. Bu iki yoksulluk programından farklı olarak topluluk eylem planı içeren 1989-1994 yıllarını kapsayan üçüncü yoksullukla mücadele eylem planı uygulanmıştır. Ancak 1994-1999 yıllarını kapsayan yoksullukla mücadele teklifi kabul edilmediği için uygulanmamıştır (Çoskun ve Tireli, 2008). Ancak Avrupa Birliği sosyal politika çerçevesinde "Yoksulluk ve Sosyal Dışlanmaya Karşı Ulusal Eylem Planlarını" 2001 yılında devreye sokmuştur. Avrupa Birliği, ulusal eylem planlarının temel hedefi ulusal düzeyde mücadele stratejileri geliştirerek Lizbon, Nis ve Laeken zirvelerinde hedeflenen daha iyi iş imkânları, daha iyi ekonomik güç ve daha çok sosyal uyum ile yoksulluğu ve dışlanmayı ortadan kaldırmayı hedeflenmektedir (Bildirici, 2011).

Şekil 2. AB Bir Önceki Yılda En Sık Yapılan Faaliyet ve Yoksulluk Düzeyine Göre Yoksulluk Risk Oranları (Kaynak: ec.europa.eu/eurostat)

Avrupa Birliği yoksullukla mücadele edebilmek için yeni iş imkanları ve istihdam oluşturmaya çalışmaktadır. İşsizliği önlemek için başlıca yedi kategoride istihdam politikalarını toplamıştır. Bunların en başında gelen kamuda işe yerleştirme veya aracılık yaparak başka bir kuruma yerleştirme, mesleki eğitim vermek, gençlere yönelik politika geliştirme, istihdam politikaları, engelli insanlara yönelik politikalar, işsizlik ve erken emeklilik gibi politikalar uygulayarak işsizlik ve yoksulluk ile mücadele etmektedir (Işığışık, 2011). Bu bağlamda şekil 2'de görüldüğü üzere Avrupa Birliği mutlak yoksulluk ile değil daha çok göreceli yoksulluk ile mücadele ettiği görülmektedir. Çünkü toplumu kapsayacak şekilde istihdam politikaları uyguladıkları anlaşılmaktadır.

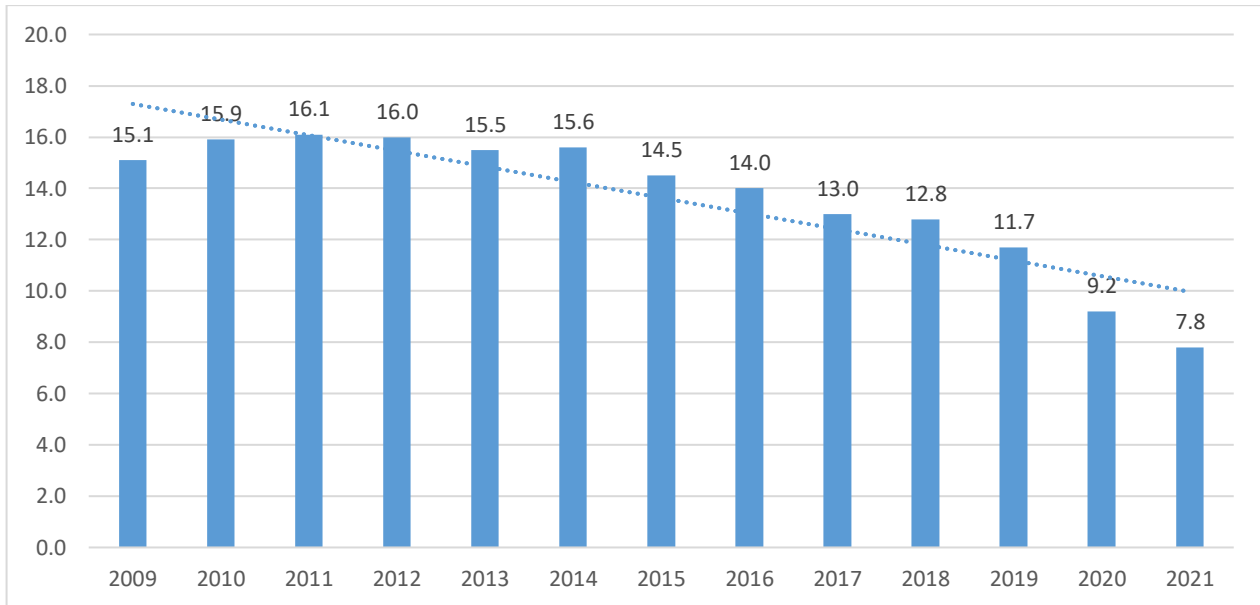
Avrupa Birliği'nin ulusal politikalarına yoksullukla mücadele maddesi eklenmesiyle üye ülkeler arasında öncelikli gündem olmuştur. Benimsenen açık işbirliği yöntemi doğrultusunda karşılıklı

işbirliği, iyi uygulamaların paylaşılması, bilgi temelli teknolojiye geçiş, insan iş gücünün iyi istihdam edilerek değerlendirilmesi ve doğal kaynakları bitirmeden doğru bir şekilde kullanılarak yoksulluk ile mücadele etmektir. Bu bağlamda Yoksullukla mücadele edebilmek için üye ülkeler politikaları gözden geçirmeye sevk etmiştir. Her ülke başarılı olduğu alanları diğer ülkeler ile paylaşarak ülkelerin uygulamalarında iyileştirme yapması açısından örnek teşkil etmesi sağlanmıştır (Atkinson, Marlier, ve Nolan, 2003). Ayrıca yoksullukla etkili bir şekilde mücadele edebilmek için bağlamsal ve bölgesel faktörler de göz önünde bulundurularak özgün mücadele yöntemlerine ihtiyaç vardır (Hoogstra, Velichety, ve Zhang, 2023).

3.3. Amerika Birleşik Devletleri'nin Yoksullukla Mücadelesi

Amerika Birleşik Devletleri'nde yoksulluk kavramı çalışmayan insanların utancı, tembellik ve engelliliğin sonucu olabileceği şeklinde tanımlanmaktadır. Bu mantık çerçevesinde çalışmanın yoksulluğu azaltıcı en önemli faktör olması nedeniyle insanların çalışarak yoksulluk durumundan kurtulabileceği düşünülmektedir. Bu durum işsizlik durumunun yoksulluk süresi ile doğrudan ilişkili olarak açıklanmakta ve işgücü piyasası yoksulluğun giderilmesi açısından önemli bir faktör olarak görülmektedir (Seçer, 2007). Ayrıca ABD, yoksulluk problemini devletin sorumluluk alanının dışında ve devletin sorunu olarak görmekten uzaktır (Beland, Dinan, Rocco, ve Waddan, 2022). Bu bağlamda Yoksullukla mücadele politikalarını daha çok hayırsever kişiler ve kuruluşlar ile yürütmektedir. Devlette hayırseverlik faaliyetleri yürüten kişi ve kuruluşlar bunun karşılığında büyük vergi indirimleri sağlamak ve hayırseverleri teşvik ederek yoksullukla mücadele etmektedir (Buğra, 2005).

ABD yoksulluk sınırı, tüketim harcamalarına yönelik hesaplamalar doğrultusunda genel itibari ile yeterli miktarda insani temel gıda gereksinimlerinin maliyeti ölçüsünde tüketim harcamalarına göre yapılmaktadır. Bu bağlamda hayatta kalabilmek için temel ihtiyaç gıdalarını karşılayabilecek maddi alım gücüne sahip insanlar yoksul kabul edilmezken temel gıda ihtiyaçlarını alım gücüne sahip olmayan insanlar ise yoksul sayılmaktadır (Şenses, 2003). Buradan hareketle genelde mutlak yoksulluk sayılan bu durum gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkeler için uygun bir tanımdır. Ancak Amerika Birleşik Devletleri gibi gelişmiş bir ülkenin yoksulluk kavramını bu şekilde tanımlaması ve ele alması düşündürmektedir (Seçer, 2007). Bu bağlamda ABD vatandaşlarının 2018 yılı verilerine göre %11,8'i yoksulluk sınırı veya altında yaşamlarını sürdürmesine rağmen yoksulluk sorunu öncelikli olmadığı gibi mücadele politikalarına ilişkin olumlu bir yaklaşım da görülmemektedir (Beland, Dinan, Rocco, ve Waddan, 2022).

Şekil 3. Amerika Birleşik Devletleri Yıllara Göre Yoksulluk Oranları (Kaynak: census.gov/library)

Amerika Birleşik Devletleri'nde 2009-2021 yılları arasında toplam nüfusa göre yoksulluk oranları şekil 3'te verilmektedir. Bu veriler üzerinden değerlendirme yapıldığında geçmiş yıllara göre yoksulluk oranında düşüş olduğu anlaşılmaktadır. Ancak yine de tam anlamıyla sosyal devletin gereği olarak yoksulluk sorununun üstesinden gelemeyen bir ülke olarak ifade edilmektedir. Çünkü

diğer gelişmiş ülkelerin yoksullukla mücadele politikalarına göre ciddi bir politika yürütülmediği belirtilmektedir. Örneğin yoksul insanların suç işlemesi durumunda topluma uyum sağlaması için sosyal politika uygulama yapılması yerine hapse mahkûm etme politikaları daha etkin olduğu görülmektedir (Buğra, 2005).

Amerika Birleşik Devletleri sağlık ve insani hizmetler biriminin araştırma verilerine göre önceki yıllara göre yapılan yoksulluk araştırmaları dar kapsamlı olduğu için 2012 yılında geliştirilerek ekonomik koşullar ve politikalar etki edecek şekilde yoksulluk araştırması tasarlanmıştır. Bu bağlamda temel ihtiyaç harcamaları genişletilerek gıda, barınma, giyim, sosyal ve kamusal hizmetlerden faydalanma ile bölgelere göre konut maliyetleri yoksulluk düzeyleri eklenmiştir. Yeni araştırma modeline göre eklenen maddeler ile 2011 yılı tüm insanların yüzde 16,1 oranında yoksul oldukları anlaşılmıştır (Walt, Proctor, ve Smith, 2013).

Amerika Birleşik Devletleri yoksullara yönelik politika uygulama noktasında gelişmiş ülkelere göre çeşitli nedenlerden dolayı geri kalmış bir görüntü sergilemektedir. Çünkü 1935 sosyal güvenlik yasası kapsamında genelde en yoksullara hizmet veriyor, yaygın çocuk ve aile destek hizmeti bulunmuyordu (Beland, Dinan, Rocco, ve Waddan, 2022). Bu duruma rağmen sosyal devlet anlayışı gereği sosyal yardım ve sosyal sigorta şeklinde iki boyutta politika geliştirmektedir. 1993 yılından itibaren birçok farklı alanda toplumu kapsayacak şekilde sosyal yardım politikaları geliştirmektedir (Seçer, 2007). Bu bağlamda aşağıdaki birkaç maddelerde uyguladığı politikalara yer verilmektedir.

- İhtiyaç sahibi olan ailelere geçici yardımlar yapılmaktadır.
- Yoksul ailelere yönelik ücret desteği ve konut yardımı sağlanmaktadır. (kira veya ucuz konut satılması gibi.)
- Ebeveynlerin çalışması için yardım programlarının desteklenmesi teşvik edilmektedir.
- Düşük gelirliler ve bireyler için federal gelir vergisi iadesi yapılmaktadır.
- Çalıştığı halde yoksul olanlara nakit para yardımı verilmektedir.
- Yoksul ailelere yönelik çocuk bakımı ve sağlık hizmeti desteği verilmektedir.
- Yoksul insanlar düşük ücretle sağlık sisteminden yararlandırılmaktadır.

ABD’de genel bir sağlık sigortası veya ulusal bir sağlık sigorta hizmeti yoktur. ABD’nin sağlık sistemi kamu ve özel sigorta hizmetlerinin karışımı ile hizmet vermektedir. Çalışan yoksullar sağlık harcamalarından etkilediğinden dolayı artı bir yük olarak ödemektedirler. Sağlık sigortası primlerini ödeyemeyen ve sağlık kapsamı içinde olmayan kişi sayısı, 2003 yılına göre nüfusun %15,6 olarak tahmin edilmektedir. Toplam nüfusun yaklaşık 45 milyonu sağlık hizmetlerinden faydalanmamaktadır. Fakat federal hükümet ve eyaletler yoksullara, yaşlılara sağlık hizmeti sunmaktadır. Bununla birlikte diğer yardım hizmetlerinden yoksulların faydalanması için yoksulluk durumunu kanıtlaması gerekmektedir. Ancak yoksulluğun kanıtlanması zor olduğu da belirtilmektedir (Walt, Proctor, ve Mills, 2004).

4.SONUÇ

Tarih boyunca her toplumun kendine göre bir yoksulluk sorunu olduğu ve bunun üstesinden gelmek için farklı yöntemler ile mücadele ettiği görülmektedir. Ancak yoksulluk sorunu tanım ve boyut değiştirerek öncesinde gıda ve giyim gibi temel ihtiyaçlar baz alınırken günümüzde ise eğitim, sağlık, ulaşım, sosyal yapı, güvenlik, temel hak ve özgürlükler gibi alanların eksikliği de yoksulluk olarak görülmektedir.

Yoksulluğu etkileyen birçok neden olmakla birlikte öncelikle istihdam eksikliği, işsizlik sorunu ve gelir dağılımındaki eşitsizlikler gelmektedir. Bu bağlamda sosyal devlet bu sorunlara çözüm bulmak için ekonomik ve toplum düzenine doğrudan ya da dolaylı olarak birey lehine müdahalelerde bulunması önem arz etmektedir. Ayrıca sosyal devletin yoksullukla mücadele etmek için öncelikli iki yolu vardır. Bunlardan biri yoksul insanlara istihdam imkanı sunmak diğeri ise çalışacak durumu olmayan veya iş imkanı oluşturulamayan yoksullara yönelik sosyal ve ekonomik destekler vermektir.

Türkiye istatistik kurumu verilerine göre sürekli yoksulluk ve maddi yoksunluk oranları uzun dönemde düşüş olmasına rağmen diğer ülkelerin yoksulluk oranlarına göre yüksektir. Sosyal devlet gereği yoksullukla mücadele etmek için istihdamın artırılması, işsizliğin azaltılması ve adil gelir dağılımının sağlanması gerekmektedir. Bu bağlamda uygulanan sosyal ve ekonomik politikalar sonucunda

yoksulluk oranlarında düşüş olmaktadır. Örneğin 2007-2013 yılları arasında Türkiye'nin uyguladığı politikalar sonucunda yoksulluk ve yoksunluk oranlarında düşüş olduğu şekil 1'de görülmektedir.

Avrupa Birliği mücadelesi 1975 yıllarına dayanmaktadır. Bu tarihten itibaren düzenli olarak farklı tarihlerde çeşitli zirveler yaparak birlik içinde yoksullukla mücadele politikaları geliştirmiştir. Bu bağlamda yoksullukla öncelikli olarak birçok alanda istihdamı artırarak işsizlikle mücadele etmiştir. Bu politikaların sonucunda ise üye ülkeler arasında öncelikli gündem yoksullukla mücadele olmuştur. Araştırma verilerine göre günümüzde AB ülkeleri mutlak yoksullukla değil daha çok göreceli yoksullukla mücadele ettikleri anlaşılmaktadır.

Yoksulluk, Amerika Birleşik Devletleri'nde tembellek ve işsizlik olarak görülmektedir. Bundan dolayı birçok alanda iş imkanları oluşturularak yoksullukla ve işsizlikle mücadele edilmektedir. Bu bağlamda araştırma verilerine göre şekil 3'te görüldüğü üzere her geçen yıl Amerika Birleşik Devletleri'nde yoksulluk oranları azalmıştır.

Türkiye, Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri yoksullukla mücadele için kendi sosyal devlet anlayışları çerçevesinde birçok plan ve program uygulamaktadırlar. Ancak Avrupa Birliği yoksulluk tanımını göreceli yoksulluk olarak tanımlayarak vatandaşlarının insanca yaşaması için mücadele ederken Türkiye ve ABD ise mutlak yoksulluk tanımına yakın bir düzeyde mücadele etmektedirler.

Sonuç olarak sosyal devlet anlayışı her ülkenin gelişmişlik düzeyine, ekonomik şartlarına, kültürel yapısına, coğrafi yapısına ve yönetim sistemine bağlı olarak değişmektedir. Bundan dolayı da yoksulluk algısı ve mücadele yöntemleri farklılaşmaktadır. Bu bağlamda her sosyal devlet yoksulluk ile aynı şekil ve yöntem ile mücadele edecek diye bir durum söz konusu değildir.

ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN ETİK BİLGİLER

Araştırma yöntemi itibarıyla etik kurul izni kapsamında değildir.

ÇATIŞMA BEYANI

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Abay, M. Ç., & Sezgin, S. (2018). Türkiye ve Bazı AB Ülkelerinde Yoksulluk ve Gelir Dağılımı. *Journal of Life Economics*, 5(4), 97-110.
- Açıkgöz, R., & Yusufoglu, Ö. (2012). Türkiye'de Yoksulluk Olgusu ve Toplumsal Yansımalar. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi*.
- Akbulut, E., Altundemir, M., & Güven, M. (2022). Türkiye ve AB Ülkelerinde Sosyal Koruma Yardımlarının Yoksulluk Üzerine Etkisi: Bir Panel Veri Analizi. *Abant Sosyal Bilimler Dergisi*, 343-350.
- Akçacı, T., & Kocağ, E. (2012). Türkiye'de Sosyal Harcamalar ve Yoksulluk. *Turgut Ozal*.
- Akgöz, S., Ercan, İ., & Kan, İ. (2004). Meta-analizi. *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 107-112.
- Aktan, Ç. C. (1995). *21. Yüzyıl İçin Yeni Bir Devlet Modeline Doğru Optimal Devlet, Kamu Ekonomisinin ve Yönetiminin Yeniden Yapılanması ve Küçültülmesine Yönelik Öneriler*. İstanbul: TÜSİAD.
- Atkinson, A., Marlier, E., & Nolan, B. (2003). Indicators and targets for Social Inclusion in the European Union. *Economic and Social Research Institute*.
- Aydın, K., & Güloğlu, T. (2011). Türkiye'de Nispi Yoksulluğun Sosyo-Ekonomik Analizi. *Sosyal Siyaset Konfere-ansları*, (s. 89-118).
- Balcı İzgi, B., & Alyu, E. (2018). Yoksulluk ve Gelir Dağılımı Eşitsizliği: OECD ve AB Ülkeleri Panel Veri Analizi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 987-996.
- Beland, D., Dinan, S., Rocco, P., & Waddan, A. (2022). COVID-19, poverty reduction, and partisanship in Canada and the United States. *Policy and Society*, 291-305.
- Bildirici, Z. (2011). *Avrupa Birliği'nde Yoksullukla Mücadele ve Türkiye'nin Uyum Sürecindeki Yeni Uygulamalar*. İstanbul.

- Buğra, A. (2005). *Yoksulluk ve Sosyal Haklar*. İstanbul: Sivil Toplum Geliştirme Merkezi.
- Büyüköztürk, Ş., & ve Diğerleri. (2020). *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Chansanam, W., & Li, C. (2022). Scientometrics of Poverty Research for Sustainability Development: Trend Analysis of the 1964–2022 Data through Scopus. *Sustainability*, 1-19.
- Çalışkan, Ş. (2010). Türkiye'de Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk. *Sosyal Siyaset Konferansları*, (s. 89-132). Uşak.
- Çoskun, S., & Tireli, M. (2008). *Avrupa Birliğinde Yoksullukla Mücadele Stratejileri Ve Türkiye*. Ankara: Nobel.
- Danziger, S., & Gottschalk, P. (1986). Do Rising Tides Lift All Boats? The Impact of Secular and Cyclical Changes on Poverty. *American Economic Review*, 405-410.
- Demirbilek, S. (2005). *Sosyal Güvenlik Sosyolojisi*. İstanbul: Legal.
- DPT. (2001). *Sekizinci Kalkınma Planı, Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. Ankara: DPT.
- EAPN. (2009). *Poverty and Inequality in the EU*.
- European Commission. (2004). *Joint Report on Social Inclusion 2004*. Luxembourg: Printed in Belgium.
- Gündüz, A. Y. (2006). Türkiye'de Yoksullukla Mücadele Üzerine Bir İnceleme. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 34-55.
- Güneş, S. (2009). *Yoksullukla Mücadelede Mikro Kredi Uygulaması ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Proje Destekleri*. Ankara.
- Gürsel, S. (2000). *Türkiye'de Bireysel Gelir Dağılımı ve Yoksulluk-Avrupa Birliği ile Karşılaştırma*. İstanbul: TÜSİAD.
- Hoogstra, B., Velichety, S., & Zhang, C. (2023). Developing a contextual model of poverty prediction using data science and analytics – The case of Shelby County. *Decision Support Systems*, 114080.
- İşığöç, Ö. (2011). *İstihdam ve İşsizlik*. Bursa: Ekin Yayınları.
- Kartal, N., & Demirhan, Y. (2014). Türkiye'de Kentsel Yoksulluğun Kırsal Nedenleri ve Çözüm Önerileri Üzerine. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*.
- Koroğlu, İ. S. (2022). Yeni Yoksulluk Türleri ve Sosyal Dışlanma. *19 Mayıs Sosyal Bilimler Dergisi*, 100-116.
- Kule, H., & Es, M. (2010). Türkiye'de Kentsel Yoksulluk: Kocaeli Örneği. *Journal of Social Policy Conferences*, (s. 259-300).
- Ogbe, R. S. (2023). The Jurisprudence of the Legal Equation of Global Poverty and Crimes Against Humanity. *INTERNATIONAL JOURNAL OF COMPARATIVE LAW AND LEGAL PHILOSOPHY*, 5(1), 46-52.
- Ören, K., Negiz, N., & Akman, E. (2012). Kadınların Yoksullukla Mücadele Aracı Mikro Kredi: Deneyimler Üzerinden Bir İnceleme. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*.
- Özşuca, Ş. T. (2004). Asgari Ücret İşsizlik ve Yoksulluk. *Türk Tabipleri Birliği Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi*.
- Öztürk, M., & Çetin, B. (2009). Dünyada ve Türkiye'de Yoksulluk ve Kadınlar. *Journal of Yaşar University*.
- Saçlı, A. (2019). Türkiye'de Kentsel Yoksulluk Olgusu Üzerine Bir Değerlendirme. *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi*.
- Seçer, B. (2007). Amerika Birleşik Devletlerinde Çalışan Yoksullara Yönelik Sosyal Refah Politikaları. *Kamu-İş*.
- Seyyar, A. (2002). *Sosyal Siyaset Terimleri*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Siposné Nándori, E., & Lipták, K. (2022). Social Enterprises in the Fight Against Poverty. *Visegrad Journal on Bioeconomy and Sustainable Development*, 41-48.
- Soysal, M. (1992). *100 Soruda Anayasanın Anlamı*, 9. baskı. İstanbul: Gerçek.
- Şahin, H., & Çiçek, Z. (2015). Yoksulların Kendi Öznel Durumları ile ilgili Farkındalıklarına Dair Bir Alan Çalışması: Denizli İli Örneği. *Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*.
- Şenses, F. (2003). *Küreselleşmenin Öteki Yüzü: Yoksulluk Kavramlar, Nedenler, Politikalar ve Temel Eğilimler*. İstanbul: İletişim.
- Tokol, A., & Alper, Y. (2014). *Sosyal Politika*. Bursa: Dora Yayınevi.

- Topgöl, S. (2013). Türkiye'de Yoksulluk ve Yoksulluğun Kadınlaşması. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*.
- Uçar, C. (2011). *Kadın Yoksulluğu ile Mücadele Sosyal Politika Araçları ve Etkinlikleri*. Ankara: Afşaroğlu.
- Walt, C., Proctor, B., & Mills, R. (2004). *Income, Poverty, and Health Insurance Coverage in the United States: 2003*. U.S. Census bureau.
- Walt, C., Proctor, B., & Smith, J. (2013). *Income, Poverty, and Health Insurance Coverage in the United States: 2012*. U.S. CENSUS BUREAU.
- Yaşar, S., & Taşar, M. (2019). Kavramsal Olarak Yoksulluk ve Türkiye'deki Yoksullukla Mücadele Politikalarının Etkileri . *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*.
- Yıldırım, A. (2010). Türkiye'de Yoksullukla Mücadele ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü. *T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Hakemli Araştırma Dergisi Yardım ve Dayanışma*.

Attitudes Towards Individuals with Special Needs: Reflections from Social Work Students*

Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Tutumlar: Sosyal Hizmet Öğrencilerinden Yansımalar

Gülcan GÜL^{(1), (**)}, İsmail BARIŞ⁽²⁾

ABSTRACT

In this research, it is aimed to determine the attitudes of social work students studying at undergraduate level towards disabilities. The study was based on the general screening and relational screening model from quantitative research methods. The main universe of the study is social work students. In the research conducted by random sampling method, the sample size was determined as 374 within the 95% confidence interval. 397 students participated in the study voluntarily. The Interview Form (questionnaire) prepared by the researcher for the purpose of the study was shared online via Google Forms and SPSS 22.0 program was used to analyze the data obtained.. Statistical analyses such as Chi-square, Independent Sample T-test, one-way analysis of variance (ANOVA), frequency distributions, mean, percentage, standard deviation were performed by taking into account the socio-demographic characteristics of the students. As a result, the students' attitudes towards disabilities are generally positive.

Keywords: Social work, Disabled, Social Work Education, Attitude, Social worker

ÖZET

Bu araştırmada lisans düzeyinde öğrenim gören sosyal hizmet öğrencilerinin engellilere yönelik tutumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden genel tarama ve ilişkisel tarama modeli esas alınmıştır. Çalışmanın ana evreni sosyal hizmet öğrencileridir. Tesadüfi (rastgele) örnekleme yöntemi ile yürütülen araştırmada % 95 güven aralığında örneklem büyüklüğü 374 olarak belirlenmiştir. Çalışmaya 397 öğrenci gönüllü olarak katılım göstermiştir. Araştırmacı tarafından çalışmanın amacı doğrultusunda hazırlanan Görüşme Formu (anket) Google Formlar aracılığı ile online olarak paylaşılmış olup elde edilen verilerin analizi için SPSS 22.0 programı kullanılmıştır. Öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri dikkate alınarak Ki-kare, Bağımsız Örneklem T testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), frekans dağılımları, ortalama, yüzde, standart sapma gibi istatistiksel analizler yapılmıştır. Sonuç olarak öğrencilerin engellilere yönelik tutumları genel anlamda olumludur.

Anahtar Kelimeler: Sosyal çalışma, Engelli, Sosyal hizmet eğitimi, Tutum, Sosyal hizmet uzmanı

** Responsible Author/Sorumlu yazar

¹ Sosyal Hizmet Uzmanı, T.C. Sağlık Bakanlığı Iğdır Dr. Nevruz Erez Devlet Hastanesi, gulcandoganshu@hotmail.com, 0009-0002-5769-2688

² Prof. Dr., İstanbul Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, ismail.baris@uskudar.edu.tr, 0000-0001-8371-1243

Article History/Makale Tarihi:

Received/Teslim :22.07.2023
Accepted/Kabul :05.11.2023
Published/Yayımlama :30.11.2023

Cited/Atf:

Gül, G. & Barış, İ. (2023). Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Tutumlar: Sosyal Hizmet Öğrencilerinden Yansımalar, Uluslararası Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi, 3 (3), 169-178.

Copyright/Telif Hakkı

Bu makale, Creative Commons Atf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı (CC BY NC) 'nın hüküm ve koşulları altında dağıtılan açık erişimli bir makaledir.

GİRİŞ

Dünya Sağlık Örgütü'ne göre üzerinde yaşamakta olduğumuz yeryüzünde farklı türlerde herhangi bir engele sahip olan 1.5 milyar insan vardır ve bu bireyler dünya üzerindeki nüfusun yaklaşık %15'ini oluşturmaktadır (Dünya Sağlık Örgütü, 2011). Ülkemiz nüfusu içerisindeki engelli birey sayısı ise Ulusal Engelli Veri Sisteminde yayınlamakta olup bu sayı göz ardı edilemeyecek düzeyde yüksektir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde olan ve kamu kurum ve kuruluşlarındaki Engelli Sağlık Kurulu Raporlarını esas alan Ulusal Engelli Veri Sistemi'nde kayıtlı ve yaşamakta olan 1.097.307

* Bu makale çalışması, Gülcan Gül'ün Prof. Dr. İsmail BARIŞ danışmanlığında İstanbul Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı'nda 2023 yılında savunularak kabul edilen "Sosyal Hizmet Bölümü Öğrencilerinin Engelli Bireylere Yönelik Tutumları" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

engelli kadın, 1.414.643 engelli erkek ve 775.012 ağır engelli kişi vardır (Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni, Eylül 2022). Ayrıca önemli düzeyde de bu sisteme kayıtlı olmayan engelli bireylerin olduğu ve her geçen yıl bu sayının gittikçe artacağı düşünülmektedir.

Bütün bireylerin anne karnındayken veya sonrasında meydana gelen durumlardan dolayı engelli hale gelebileceği ve zaman içerisinde engelli birey sayısının gittikçe artıyor olması varsayıldığında engellilerin toplum içerisindeki konumu itibarıyla ciddi bir öneme sahip olduğu çıkarımı yapılabilir. Ancak tarihsel süreç içerisinde ve günümüzde bu gerçekliğin göz ardı edilmesi nedeniyle engelli bireyler yaşam içerisinde hep çeşitli risk ve sorunlarla karşı karşıya kalmışlardır (Seyyar, 1998). Sanayileşme ve insan haklarının gelişimi ile birlikte engelli bireylerin sorunlarını ortadan kaldırarak topluma entegre olabilmeleri için hem ulusal hem de uluslararası düzeydeki kişi ve kurumlar tarafından yasal düzenlemeler yapılmış olup bu yasal düzenlemeler neticesinde engelli bireylere çeşitli haklar tanınmıştır (Çelik, 2019).

Ülkemizde engelli haklarına yönelik birçok alanda yasal düzenlemeler yapılmış olup engelli bireylere ve aile üyelerine yönelik bazı haklar verilmiştir (Çitil ve Üçüncü, 2018). Günümüzde kamu hastanelerinde yapılan heyet incelemesi sonucunda kurul tarafından verilen yetişkinler için engelli sağlık kurulu raporunda kişinin engel oranının (engelli olma miktarı) % 40 ve daha üstü olarak yazılması halinde; çocuklar için özel gereksinim raporunda ise en az %40 oranına denk gelecek biçimde yazılı olması halinde çocuk/yetişkin engelli kişiler ve aile üyeleri yasalarca belirlenmiş olan bu haklardan yararlanabilmekte olup bu kapsamdaki haklardan bazıları ise şunlardır; engelli kimlik kartı alımı, evde sağlık hizmeti alma, her ay verilen engelli aylığında faydalanma, bakım veren kişinin evde bakım ücreti alması, gelir vergisi indirimi, ÖTV istisnaları araç alma (ÖTV ödememe), KDV indirimi, özel eğitim kurumlarından faydalanma, ücretsiz taşıma hizmeti ile ulaşım, KYK bursuna hak kazanmada ve yurda yerleşmede öncelik hakkı, işyerlerindeki engelli kadrosunda çalışabilme, erken emekli olma hakkı, sağlık kurullarındaki tedavilerde SGK desteği, Genel Sağlık Sigortasından yararlanabilme, elektrik-doğalgaz gibi faturalarda indirim, hastaneler ve aile hekimliklerinde muayenede öncelik hakkı, e-devlet işlemlerinde işaret dili desteği (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2023).

Çeşitli yasal düzenlemeler yapılarak engelli bireylere bazı haklar tanınmış ve engelli bireylerin sorunları çözümlenmeye çalışılmış olmasına rağmen günümüzde halen engelli bireyler; sağlık sorunları, evlilik ve cinsel sorunlar, ekonomik sorunlar ve yoksulluk, istihdam, dışlanma ve ayrımcılık, eğitime ilişkin sorunlar, erişilebilirlik ve teknoloji, fiziksel çevre, ulaşım ve konut, siyasi yaşama katılımında sorunlar, rehabilitasyon alanlarında ciddi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu sorunlar nedeniyle engelli bireylerin herhangi bir engeli olmayan bireylere göre birçok alanda dezavantajlı konumda olduğu düşünülmektedir (Ergüden, 2008).

Buldukları dezavantajlı konum itibarıyla insan haklarına dayalı olan sosyal hizmet mesleğinin uygulamalar yürüttüğü temel alanlarından birini dezavantajlı gruplardan olan engelli bireyler oluşturmaktadır (Ulusal, 2019). Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu (IFSW) Genel Kurulu'na göre sosyal hizmet; "uygulamaya dayalı bir meslek ve sosyal değişim ve gelişimi, sosyal uyumu ve insanların güçlendirilmesini ve özgürleşmesini destekleyen akademik bir disiplindir" (IFSW, 2014). Sosyal hizmet; toplumsal yaşam içerisinde dezavantajlı durumda olan engelli bireylere hizmet verme; engelli bireylerin sorunlarını bütünsel bakış açısıyla ele alarak ortadan kaldırma, bu bireylerin sosyal işlevselliklerini sağlama, tedavi olmalarının önündeki engelleri kaldırma, yoksulluk içerisinde çıkarma, istihdam edilmelerini sağlama ve engelli bireylerin karşılaştığı ayrımcılık ve dışlanmanın önlenmesi amacı taşır (Tek vd., 2022). Sosyal hizmet mesleğinin temel hedeflerinden birinin engelli bireylerin insan haklarına dayalı ve adil bir toplum içerisinde yaşamalarını sağlamak olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda sosyal hizmet uzmanlarının, engelli bireyin sosyal işlevselliğini arttırmayı, engellilerin yaşadığı sorunların nedenlerini ve kaynağını tüm boyutlarıyla bilmeyi ve çözüm noktasında ele almayı hedeflediği söylenebilir. Sosyal hizmet bilimsel ve mesleki doğası gereği engelli bireylerin haklarının korunması ve engelli bireylerin toplum içerisinde karşılaşılabileceği ayrımcılık, damgalanma, dışlanma, hak ve hizmetlerden engelli olmayan bireylerle eşit bir şekilde yararlanamama, yoksulluk, eğitimde fırsat eşitsizliği gibi birçok olası risk faktörlerini engelleyerek, engelli bireylerin iyilik halinin sağlanması noktasında kritik bir öneme sahiptir (Çamur Duyan, 2013).

Sosyal hizmet mesleğinin uygulayıcıları olan sosyal hizmet uzmanlarının gerekli tüm mesleki donanımını lisans eğitimi esnasında aldığı dersler ve uygulamalar sayesinde kazanması ve bunun sonucunda müracaatçısının sorunlarına gerekli hassasiyet ile yaklaşması dışında müracaatçısının sorunları için gerekli çözüm önerileri sunabilmesi gerektiği varsayılmaktadır. Bu bağlamda sosyal hizmet öğrencilerinin engelli bireylere karşı olan tutum ve davranışlarının olumlu yönde gelişebilmesi noktasında sosyal hizmet eğitiminin önemli olduğu düşünülmektedir (Sheafor & Horejsi, 2016).

Sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin engelli bireylerin toplum içerisinde dezavantajlı konumda olduklarının farkında olmasının ve bu öğrencilerin engelli bireylere yönelik tutumlarının mesleki uygulama sahasında engelli bireylerin hayatına yön verecek kararları etkileyeceği düşünüldüğünde sosyal hizmet öğrencilerinin engelli bireylere yönelik tutumlarının araştırılması ve bu konuda alanyazının zenginleştirilmesinin önemli olduğu sonucuna ulaşılabilir. Alanyazında konu ile ilgili bulunan araştırmalar incelendiğinde, İngiltere’de 2001 yılında yayınlanan ‘Öğrencilerin Engelli Bireylerin Topluma Dahil Edilmesi Konusunda Tutumları’ adlı araştırmanın olduğu; ülkemizde ise 2006 yılında ‘Üniversite Öğrencilerinin Engellilere Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi’, 2016 yılında ‘İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Engellilere Yönelik Tutum ve Davranışları’, 2018 yılında ‘Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Zihinsel Engellilere Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi’, yine 2018 yılında ‘Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Engellilere Yönelik Tutumları’, 2020 yılında ‘Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Engellilere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi (Malatya İl Örneği)’, 2021 yılında ‘Mardin Artuklu Üniversitesi Öğrencilerinin Engellilere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi’ adlı çalışmaların mevcut olduğu, bu çalışmalarda genel olarak farklı bölümlerde okuyan üniversite öğrencilerinin engelli bireylere yönelik tutumlarının araştırıldığı görülmüştür (Schwartz ve Armony-Sivan, 2001; Açak ve Narinç, 2020; Açak vd., 2018; Altunhan vd., 2021; Bekir ve Şahin, 2006; Çakırcı Çalbayram vd., 2018; Gokce vd., 2016). 2019 yılında ‘Sosyal Çalışmacıların Fiziksel Engelli Bireylerin Sorunlarına Yönelik Tutumları’ adlı çalışma ise sosyal çalışmacılar ile yapılmış olup sosyal hizmet öğrencilerinin engelli bireylere yönelik tutumlarını belirleyen bir çalışmanın yapılmamış olduğu saptanmıştır (Ulusal, 2019). Sonuç olarak konu ile ilgili alanyazında mevcut olan araştırmalar incelenmiş ve araştırmaya dair yapılan alanyazın taramalarında konuya yakın olan bazı araştırmaların mevcut olduğu ancak sosyal hizmet bölümünü okuyan öğrencilerin engelli bireylere yönelik tutumlarının belirlenmesine ilişkin kapsamlı bir çalışmanın yapılmadığı sonucu çıkarılmıştır. Bu araştırmanın yazım süreci devam ederken 2023 yılının Ocak ayında yayınlanan ‘Sosyal Hizmet Bölümü Öğrencilerinin Müracaatçı Olarak Engelli Bireylerle Çalışma Ve Engelli Bireylere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi: Gümüşhane Üniversitesi Örneği’ adlı araştırmanın Gümüşhane Üniversitesi sosyal hizmet bölümünde okuyan 4. Sınıf öğrencileri ile yapılmış olduğu görülmüştür (Telli, 2023). Alanyazındaki ihtiyaç göz önünde bulundurularak belirlenen ‘Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Tutumlar: Sosyal Hizmet Bölümünden Yansımalar’ adlı bu çalışmada ise Türkiye’de devlet ve vakıf üniversitelerinde okuyan tüm sosyal hizmet öğrencileri evren olarak seçilmiş ve belirlenen örneklem çerçevesinde 397 öğrenci ile anket çalışması yapılmıştır.

Araştırma kapsamında sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin engelli bireylere yönelik tutumları ele alınmış olup mesleki uygulamada engelli bireyler ile çalışacak olan sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin sınıf düzeyine, engellilere yönelik sosyal hizmet alanındaki uygulamaların yeterliğine yönelik görüşlere, ülkemizde engellilerle ilgili sosyal politika ve uygulamaların yeterliliğine yönelik görüşlere, içinde bulunduğumuz fiziksel çevre ve altyapı sistemlerinin engelliler için yeterliliğine yönelik görüşlere, engellilerin yaşadıkları sorunların ele alınması ve çözüm arayışlarında engelli bireylerin yer alıp almaması yönündeki görüşlere, toplumun yapısı ve bakış açısının engellilerin toplum içerisinde sorun yaşamalarına neden olup olmadığına yönelik görüşlere, engellilere sosyal yardımların yapılması veya iş hayatına aktif katılımlarının sağlanmasına yönelik görüşlere bağlı olarak engelli bireylere yönelik tutumları etkileme durumu araştırılmıştır.

Çalışmada genel olarak “sosyal hizmet öğrencilerinin engelli bireylerin yaşadıkları sorunlara ilişkin bilgi düzeyleri ve engelli bireylere yönelik tutumlarının neler olduğu” problemi tartışılmıştır. Çalışmanın genel araştırma problemine bağlı alt problemleri ise şunlardır:

- Sosyal hizmet öğrencilerinin engelli bireylere yönelik tutumları genel anlamda nasıldır?
- Sosyal hizmet öğrencilerinin sosyo-demografik özelliklerine göre engellilere yönelik tutumda bir farklılık var mıdır?

- Sosyal hizmet öğrencilerinin engelli bireylerin yaşadıkları sorunlara ilişkin görüşlerine göre engellilere yönelik tutumda bir farklılık var mıdır?

1. GEREÇ VE YÖNTEM

1.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden genel tarama ve ilişkisel tarama modeli esas alınmıştır. Genel tarama modelleri; “çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir” (Karasar, 2016). İlişkisel tarama modeli ise, seçilen değişkenler arasında ilişkinin tespiti ve düzeyinin belirlenmesi amacıyla yapılmaktadır (Karasar, 2016). Bu yöntem, çalışma konusuna (öğrencilerin engelli bireylere yönelik tutumlarının belirlenmesine) perspektif sunması ve sosyo-demografik bilgiler ile engellilere yönelik tutum arasındaki ilişkinin tespit edilmesi için tercih edilmiştir.

1.2. Evren ve Örneklem

Bu çalışmada araştırmanın ana evrenini üniversitelerde lisans düzeyinde öğrenim gören tüm sosyal hizmet bölümü öğrencileri oluşturmaktadır. Türkiye’de 46 Devlet ve 19 Vakıf Üniversitesi olmak üzere toplam 65 üniversitenin Sosyal Hizmet Bölümlerinde aktif öğrenci alımı vardır (YÖK ATLAS, 2021). Ayrıca Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi (YBYS) üzerinden alınan verilere göre, 2022 yılının Ekim ayı itibarıyla Türkiye’deki vakıf ve devlet üniversiteleri bünyesinde yer alan sosyal hizmet örgün lisans bölümlerinde okuyan öğrencilerin sayısı 16016’dır (Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi, <https://istatistik.yok.gov.tr/>). Tesadüfi (rastgele) örnekleme yöntemiyle yürütülen bu çalışmada % 95 güven aralığında örneklem büyüklüğü 374 olarak saptanmış olup Görüşme Formuna katılım sağlayan gönüllü öğrenci sayısı 397’dir.

1.3. Veri Toplama Araçları

Çalışma verileri, çalışmanın amacı doğrultusunda araştırmacı tarafından hazırlanan görüşme formunun (anket) Google Formlar kullanılarak online olarak paylaşılması yoluyla elde edilmiştir. İlk olarak öğrencilerin bilgilendirilmiş onamlarının alındığı görüşme formu temel olarak sosyo-demografik Bilgi Formunu içeren birinci bölüm, engellilerin yaşadıkları sorunlara ilişkin soruları içeren ikinci bölüm ve Engellilere Yönelik Tutum Ölçeğini (ETÖ) içeren üçüncü bölümden oluşmaktadır.

1.3.1. Sosyo-Demografik Bilgi Formu

Görüşme formunun birinci bölümünde Sosyo-demografik bilgi formu bulunmaktadır. Sosyo-demografik bilgi formunda; cinsiyet, yaş, okuduğu sınıf, ikamet şekli, ailede veya yakın çevrede engelli birey olma durumu, öğrenim hayatı boyunca engelli bir birey ile birlikte eğitim alma durumu, öğrenim hayatı boyunca engellilerle ilgili herhangi bir etkinlik veya çalışmaya dahil olma durumu, öğrenim hayatı boyunca engellilerle ilgili dahil olunan etkinlik veya çalışmaların engelli bireylere ilişkin duygu ve düşüncelere olan etkisi, mezun olduktan sonra engelli alanında çalışmayı düşünme durumu ve aylık bireysel toplam geliri içeren 10 adet soru sorulmaktadır.

1.3.2. Engellilerin Yaşadıkları Sorun Alanlarına İlişkin Araştırmacılar Tarafından Oluşturulan Sorular

Türkiye’de engelli bireylere yönelik sosyal hizmetler, sosyal politikalar, sağlık hizmetleri, toplumun engellilere yönelik bakış açısı ve engellilere yönelik sosyal yardımlar bakımından yaşanan sorunlara ilişkin sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin görüşlerine dair sorular bu bölümde yer almaktadır. Bu bölümde toplamda engellilerin yaşadıkları sorunlara ilişkin 8 adet soru sorulmaktadır.

1.3.3. Engellilere Yönelik Tutum Ölçeği (ETÖ)

Engellilere Yönelik Tutum Ölçeği (ETÖ), 2008 yılında Başbakanlık Özürlüler İdaresince yapılan ‘Toplum Özürlülüğü Nasıl Anılıyor?’ araştırması kapsamında Sema Kaner, Selahiddin Öğülmüş, Şener Büyükköztürk, Zehra Dökmen ve Hilmi Daşdemir isimli araştırmacıların uğraşları ile geliştirilmiştir. Ölçek, 43 maddeli 5’li likert türü bir ölçek olup katılımcılar sorulara katılma durumlarına uygun bir şekilde “tamamen katılıyorum” (5), “katılıyorum” (4), “kararsızım” (3), “katılmıyorum” (2) “kesinlikle katılmıyorum” (1) seçeneklerinden birini işaretlemektedir. Ölçekteki olumsuz maddeler ters çevrilerek puanlanmaktadır. Ölçekten yüksek puan almak, engellilere yönelik olumlu tutumları

ifade etmektedir. Ölçeğin tümünden alınabilecek en düşük ve en yüksek puanlar 43 ile 215 arasında değişmektedir (ÖZİDA, 2008).

1.4. Veri Toplama Süreci

Araştırma kapsamındaki hazırlanan görüşme formu (anket) ise 61351342/KASIM 2022-06 sayılı etik kurul onayından sonra google formlar aracılığıyla online olarak hazırlanmış ve katılımları için ilgili sosyal hizmet bölümlerindeki öğrencilere internet ortamında ulaşılmıştır. 28.12.2022 ve 10.01.2023 tarihleri arasında gönüllü katılım gösteren öğrencilerin anketleri doldurmasıyla birlikte veri toplama süreci bitmiştir.

1.5. Verilerin Analizi

Araştırma verilerin analizi için SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 22.0 programı kullanılmış olup veri hazırlandıktan sonra veriler programa işlenmiştir. Çalışmanın amacı doğrultusunda öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri dikkate alınarak verilerin normallik dağılım değerlerine göre parametrik testlerden Tek Yönlü Varyans Analizi ve ortalama, yüzde, standart sapma gibi istatistiksel analizler yapılmıştır. Sonuçlar %95 güven aralığında, anlamlılık $p < 0,05$ düzeyinde değerlendirilmiştir.

2. BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde araştırma kapsamında derlenen verilerden elde edilen bulgular yer almaktadır.

Tablo 1. ETÖ ölçeğinde sınıf düzeyi bazlı dağılım

	N	%	Σ	SS	ANOVA Testi		
					F	p	Anlamlı fark
Okuduğu Sınıf							
1. Sınıf	138	34,8	179,2101	22,75848	4,098	,007	2<3 2<4
2. Sınıf	102	25,7	176,9314	25,23327			
3. Sınıf	96	24,2	185,6146	23,53961			
4. Sınıf	61	15,4	187,2131	17,67212			

Tablo 1’de yer alan bulgulara göre engellilere yönelik tutumun sınıf düzeylerine göre dağılımı incelendiğinde, Levene test sonuçlarına göre varyansların homojenliğinin sağlanmadığı görülmüştür ($p < 0,05$). Gerçekleştirilen Anova analizine göre, sınıf düzeyine bağlı olarak engelli bireylere yönelik tutumda farklılık tespit edilmiş ve bu farklılığın tespit edilmesi amacıyla da post-hoc analizine başvurulmuştur. Varyansların eşitliğinin sağlanmaması dolayısıyla gerçekleştirilen Games-Howell test sonuçlarına göre bu farklılığın, 2. Sınıf öğrencilerinin engellilere yönelik tutumlarının 3. ve 4. Sınıf öğrencilerine göre daha düşük olmasından kaynaklandığı saptanmıştır ($p < 0,05$).

Tablo 2. Engellilere yönelik sosyal hizmet alanındaki uygulamaların yeterliliğine yönelik görüşlerin ETÖ ölçeğinden aldıkları puanlara ilişkin test sonuçları

	N	%	ANOVA Testi		
			F	p	Anlamlı fark
Engellilere Yönelik Uygulamaların Yeterliliği					
ETÖ Evet, yeterli düzeydedir	32	8,1	5.131	,006	1<3
Kararsızım	76	19,1			
Hayır, yeterli düzeyde değildir	289	72,8			

Tablo 2’de yer alan bulgulara göre engellilere yönelik tutumun engellilere yönelik sosyal hizmet uygulamalarının yeterliliğine yönelik görüşlerine göre dağılımı incelendiğinde, Levene test sonuçlarına göre varyansların homojenliğinin sağlanmadığı görülmüştür ($p < 0,05$). Gerçekleştirilen Anova analizine göre, engellilere yönelik sosyal hizmet alanındaki uygulamaların yeterliliğine yönelik görüşlere bağlı olarak engelli bireylere yönelik tutumda farklılık tespit edilmiş ve bu farklılığın tespit edilmesi amacıyla da post-hoc analizine başvurulmuştur. Varyansların eşitliğinin sağlanmaması dolayısıyla gerçekleştirilen Games-Howell test sonuçlarına göre bu farklılığın kaynağı; engellilere yönelik sosyal hizmet alanındaki uygulamaların yeterli düzeyde olmadığını düşünen öğrencilerin

engellilere yönelik tutumlarının bu uygulamaların yeterli düzeyde olduğunu düşünen öğrencilerden daha yüksek olmasıdır ($p<0,05$).

Tablo 3. Ülkemizde engellilerle ilgili sosyal politika ve uygulamaların yeterliliğine yönelik görüşlerin ETÖ ölçeğinden aldıkları puanlara ilişkin test sonuçları

		N	%	ANOVA Testi		
				F	p	Anlamlı fark
Sosyal Politikaların Yeterliliği						
ETÖ	Evet, yeterli düzeydedir	29	7,3	9,009	,000	1<3
	Kararsızım	98	24,7			2<3
	Hayır, yeterli düzeyde değildir	270	68,0			

Tablo 3'te yer alan bulgulara göre engellilere yönelik tutumun ülkemizde engellilerle ilgili sosyal politika ve uygulamaların yeterliliğine yönelik görüşlere göre dağılımı incelendiğinde, Levene test sonuçlarına göre varyansların homojenliğinin sağlanmadığı görülmüştür ($p<0,05$). Gerçekleştirilen Anova analizine göre, ülkemizde engellilerle ilgili sosyal politika ve uygulamaların yeterliliğine yönelik görüşlere bağlı olarak engelli bireylere yönelik tutumda farklılık tespit edilmiş ve bu farklılığın tespit edilmesi amacıyla da post-hoc analizine başvurulmuştur. Varyansların eşitliğinin sağlanması dolayısıyla gerçekleştirilen Games-Howell test sonuçlarına göre bu farklılık; ülkemizde engelli bireylerin toplumsal yaşama aktif olarak katılabilmesine yönelik geliştirilmiş olan sosyal politikaların ve uygulamaların yeterli düzeyde olduğunu düşünen ve kararsız olan öğrencilerin bu sosyal politika ve uygulamaların yeterli düzeyde olmadığını düşünenlere göre engelli bireylere yönelik tutumlarının daha düşük olmasından kaynaklanmaktadır ($p<0,05$).

Tablo 4. İçinde bulunduğumuz fiziksel çevre ve altyapı sistemlerinin engelliler için yeterliliğine yönelik görüşlerin ETÖ ölçeğinden aldıkları puanlara ilişkin test sonuçları

		N	%	ANOVA Testi		
				F	p	Anlamlı fark
Fiziksel Çevre Ve Altyapı Sistemlerinin Yeterliliği						
ETÖ	Evet, yeterli düzeydedir	33	8,3	11,363	,000	1<3
	Kararsızım	76	19,1			2<3
	Hayır, yeterli düzeyde değildir	288	72,5			

Tablo 4'te yer alan bulgulara göre engellilere yönelik tutumun içinde bulunduğumuz fiziksel çevre ve altyapı sistemlerinin engelliler için yeterliliğine yönelik görüşlere göre dağılımı incelendiğinde, Levene test sonuçlarına göre varyansların homojenliğinin sağlanmadığı görülmüştür ($p<0,05$). Gerçekleştirilen Anova analizine göre, içinde bulunduğumuz fiziksel çevre ve altyapı sistemlerinin engelliler için yeterliliğine yönelik görüşlere bağlı olarak engelli bireylere yönelik tutumda farklılık tespit edilmiş ve bu farklılığın tespit edilmesi amacıyla da post-hoc analizine başvurulmuştur. Varyansların eşitliğinin sağlanmaması dolayısıyla gerçekleştirilen Games-Howell test sonuçlarına göre bu farklılık; içinde bulunduğumuz fiziksel çevre ve altyapı sistemlerinin engelli bireylerin erişilebilirlik sorunları dikkate alındığında engellilerin aktif hareket edebilmesi için yeterli düzeyde olduğunu düşünen ve bu konuda kararsız kalan öğrencilerin fiziksel çevre ve altyapı sistemlerinin engellilerin aktif hareket edebilmesi için yeterli düzeyde olmadığını düşünenlere göre engelli bireylere yönelik tutumlarının daha düşük" olmasından kaynaklanmaktadır ($p<0,05$).

Tablo 5. Engellilerin yaşadıkları sorunların ele alınması ve çözüm arayışlarında engelli bireylerin yer alması gerektiğine yönelik görüşlerin ETÖ ölçeğinden aldıkları puanlara ilişkin test sonuçları

		N	%	ANOVA Testi		
				F	p	Anlamlı fark
Yaşanılan Sorunların Ele Alınması Ve Çözüm Arayışlarında Engelli Bireylerin Yer Alması						
ETÖ	Evet, düşünüyorum	337	84,9	21,377	,000	1>2
	Kararsızım	38	9,6			1>3
	Hayır, düşünmüyorum	22	5,5			

Tablo 5'te yer alan bulgulara göre engellilere yönelik tutumun engellilerin yaşadıkları sorunların ele alınması ve çözüm arayışlarında engelli bireylerin yer alıp almaması yönündeki görüşlere göre dağılımı incelendiğinde, Levene test sonuçlarına göre varyansların homojenliğinin sağlanmadığı görülmüştür ($p<0,05$). Gerçekleştirilen Anova analizine göre, engellilerin yaşadıkları sorunların ele alınması ve çözüm arayışlarında engelli bireylerin yer alıp almaması yönündeki görüşlere bağlı olarak engelli bireylere yönelik tutumda farklılık tespit edilmiş ve bu farklılığın tespit edilmesi amacıyla da post-hoc analizine başvurulmuştur. Varyansların eşitliğinin sağlanmaması dolayısıyla gerçekleştirilen Games-Howell test sonuçlarına göre bu farklılığın kaynağı; engelli bireylerin yaşadıkları sorunların ele alınması ve çözüm arayışlarında engelli bireylerin yer alması gerektiğini düşünen öğrencilerin engellilere yönelik tutumlarının, engelli bireylerin yer almaması gerektiğini düşünen ve bu konuda kararsız kalan öğrencilerin engellilere yönelik tutumlarından daha yüksek olmasıdır ($p<0,05$).

Tablo 6. Toplumun yapısı ve bakış açısının engellilerin toplum içerisinde sorun yaşamasına neden olup olmadığına yönelik görüşlerin ETÖ ölçeğinden aldıkları puanlara ilişkin test sonuçları

	N	%	ANOVA Testi		
			F	p	Anlamlı fark
Toplumun Yapısı Ve Bakış Açısının Engellilerin Toplum İçerisinde Sorun Yaşamasına Sebebiyeti					
ETÖ Evet, düşünüyorum	301	75,8	9,940	,000	1>2
Kararsızım	47	11,8			
Hayır, düşünmüyorum	49	12,3			

Tablo 6'da yer alan bulgulara göre engellilere yönelik tutumun toplumun yapısı ve bakış açısının engellilerin toplum içerisinde sorun yaşamasına neden olup-olmadığına yönelik görüşlere göre dağılımı incelendiğinde, Levene test sonuçlarına göre varyansların homojenliğinin sağlanmadığı görülmüştür ($p<0,05$). Gerçekleştirilen Anova analizine göre, toplumun yapısı ve bakış açısının engellilerin toplum içerisinde sorun yaşamasına neden olup olmadığına yönelik görüşlere bağlı olarak engelli bireylere yönelik tutumda farklılık tespit edilmiş ve bu farklılığın tespit edilmesi amacıyla da post-hoc analizine başvurulmuştur. Varyansların eşitliğinin sağlanmaması dolayısıyla gerçekleştirilen Games-Howell test sonuçlarına göre bu farklılığın kaynağı; içerisinde yaşadığımız toplumun yapısı ve bakış açısının engellilerin toplum içerisinde sorun yaşamasına sebep olduğunu düşünen öğrencilerin engellilere yönelik tutumlarının, bu konuda kararsız olan ve toplumun yapısı ve bakış açısının engellilerin toplum içerisinde sorun yaşamasına sebep olmadığını düşünen öğrencilerin engellilere yönelik tutumlarından daha yüksek olmasıdır ($p<0,05$).

Tablo 7. Engellilere sosyal yardımların yapılması veya iş hayatına aktif katılımlarının sağlanmasına yönelik görüşlerin ETÖ ölçeğinden aldıkları puanlara ilişkin test sonuçları

	N	%	ANOVA Testi		
			F	p	Anlamlı fark
Engellilere Yapılacak Sosyal Yardımlar					
ETÖ Sosyal yardımlar yapılmalıdır	30	7,6	8,479	,000	1<2
Engellilerin iş hayatına aktif olarak katılımı sağlanmalıdır	136	34,3			
Her ikisi de	231	58,2			

Tablo 7'de verilen bulgulara göre engellilere yönelik tutumun engellilere sosyal yardımların yapılması veya iş hayatına aktif katılımlarının sağlanmasına yönelik görüşlere göre dağılımı incelendiğinde, Levene test sonuçlarına göre varyansların homojenliğinin sağlanmadığı görülmüştür ($p<0,05$). Gerçekleştirilen Anova analizine göre, engellilere sosyal yardımların yapılması veya iş hayatına aktif katılımlarının sağlanmasına yönelik görüşlere bağlı olarak engelli bireylere yönelik tutumda farklılık tespit edilmiş ve bu farklılığın tespit edilmesi amacıyla da post-hoc analizine başvurulmuştur. Varyansların eşitliğinin sağlanması dolayısıyla gerçekleştirilen Games-Howell test sonuçlarına göre bu farklılığın kaynağı; engellilere sosyal yardımların yapılması gerektiğini düşünen öğrencilerin engellilerin iş hayatına aktif olarak katılımının sağlanması gerektiğini düşünen ve her iki seçeneğin de olması gerektiğini düşünen öğrencilerden engellilere yönelik tutumunun daha yüksek olmasıdır ($p<0,05$).

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma ile üniversitelerin sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin engelli bireylere yönelik tutumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda sosyal hizmet öğrencilerinin engellilere yönelik tutumlarının belirlenmesi için Engellilere Yönelik Tutumlar Ölçeği (ETÖ) kullanılmıştır.

İngiltere’de 2001 yılında yayınlanan ‘Öğrencilerin Engelli Bireylerin Topluma Dahil Edilmesi Konusunda Tutumları ’adlı araştırma; sosyal hizmet, hukuk, doğa bilimleri ve sosyal bilimler öğrencileri ile yapılmış olup araştırmada sosyal hizmet öğrencilerinin engelli bireylere yönelik tutumlarının diğer öğrencilere kıyasla daha olumlu olduğu saptanmıştır (Schwartz ve Armony-Sivan, 2001). Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü 4. Sınıf öğrencileri ile yapılan bir araştırmada da öğrencilerin engellilere yönelik tutumlarının genel olarak olumlu olduğu belirlenmiştir (Telli, 2023). İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğrencileri ile 2015 yılında yapılan başka bir çalışmada benzer şekilde öğrencilerin engelli bireylere yönelik olumlu tutumları olduğu tespit edilmiştir (Gökçe vd., 2016). Bu araştırmamızda da literatüre paralel şekilde bir sonuca varılmış olup araştırmada elde edilen veriler üzerinden yapılan istatistiksel analizler sonucunda ölçekten alınan toplam puanın 4 puan üzerinde olduğu, bu puan dikkate alınarak ölçeğin geneli açısından yapılan değerlendirmede ise öğrencilerin engellilere yönelik tutumlarının genel olarak olumlu yönde olduğu saptanmıştır.

Araştırmaya katılan sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin engelli bireylere yönelik tutumları okuduğu sınıf düzeyi bakımından değerlendirildiğinde 3. ve 4. Sınıf öğrencilerinin engelli bireylere yönelik tutumlarının 1. Ve 2. Sınıflara göre daha olumlu olduğu belirlenmiştir. Ayrıca çalışmaya katılan öğrencilerden ülkemizde engellilere yönelik sosyal hizmet alanındaki uygulamaların yeterli düzeyde olmadığını düşünenlerin engellilere yönelik tutumları, bu uygulamaların yeterli düzeyde olduğunu düşünenlerden daha olumlu düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Aynı şekilde ülkemizde engelli bireylere yönelik düzenlenen sosyal politikaların, fiziksel çevre ve altyapı sistemlerinin yeterli düzeyde olmadığını düşünen öğrencilerin engelli bireylere yönelik tutumları, yeterli düzeyde olduğunu düşünenlerden daha olumlu düzeydedir. Yapılan bir başka tespit ise engelli bireylerin yaşadıkları sorunların ele alınması ve çözüm arayışlarında engelli bireylerin yer alması gerektiğini düşünen öğrencilerin engelli bireylere yönelik tutumlarının daha olumlu olmasıdır. Bununla birlikte içerisinde yaşadığımız toplumun yapısı ve bakış açısının engellilerin toplum içerisinde sorun yaşamalarına sebep olduğunu düşünen öğrencilerin engelli bireylere yönelik tutumlarının daha olumlu olduğu belirlenmiştir. Ayrıca araştırmamıza katılan sosyal hizmet bölümünü okuyan öğrencilerin birçoğu engellilere sosyal yardımların yapılmasını değil engelli bireylerin iş hayatında aktif olarak var olması gerektiğini savunmaktadır.

Sonuç olarak dezavantajlı gruptan olan engelli bireyler ile mesleki hayatlarında çalışacak olan sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin engelli bireylerle alakalı dersler almalarının sağlanması ve bu öğrencilerde engelli bireylerin yaşadıkları sorunlara ilişkin farkındalık oluşturmak oldukça önemlidir. Bununla birlikte, engelli bireylerin haklarına yönelik olarak sosyal politikalar ve sosyal hizmetler geliştirilmeli, engelli bireyler için düzenlenecek politikalar ve uygulamalarla bu bireylerin karşılaştıkları sorunlar çözüme kavuşturulmalı ve engellilerin toplumsal hayata aktif katılımının önündeki engeller kalkmalıdır. Özellikle de engelli bireylerin sorun yaşadığı erişilebilirlik ve daha birçok alandaki problemler giderilmedikçe engellilik sorunu tamamen ortadan kaldırılamaz (Ergüden, 2008). Ayrıca bu konuda yapılacak düzenlemelerin sosyal hizmetin yaklaşımları, sistemleri ve etik ilkeleri ile desteklenmesi gerektiği düşünülmektedir.

ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN ETİK BİLGİLER

Araştırma için Üsküdar Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu Başkanlığı’ndan 30.11.2022 tarih ve 61351342/KASIM 2022-06 sayılı etik onay alınmıştır.

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI

Bu araştırmaya her iki yazar da eşit oranda katkı sağlamıştır.

ÇATIŞMA BEYANI

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Açak, M. & Nariç, Ç. (2020). Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Engellilere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi (Malatya İl Örneği). *GERMENİCA Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1(1), 18-27.
- Altunhan, A., Bayer, R., & Açak, M. Z. (2021). Mardin Artuklu Üniversitesi Öğrencilerinin Engellilere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 4(1), 61-70.
- Attepe Özden, S. (2020). Engellilik İle İlgili Modeller. M. Tekindal & S. Attepe Özden (Ed.), *Engellilik Alanında Sosyal Hizmet Kuram ve Uygulamaları* içinde (s. 33-42). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Budak, M. M. (2022). *Pozitif Ayrımcılık İlkesi Işığında Engelli İstihdamı Ve Engellilerin Hakları*. (Yüksek Lisans Tezi). YÖKTEZ. (732130)
- Çakırer Çalbayram, N. , Aker, M. N. , Akkuş, B. , Durmuş, F. K. & Tutar, S. (2018). Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Engellilere Yönelik Tutumları. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7 (1): 30-40.
- Çamur Duyan, G. (2013). Özürlülerle Sosyal Hizmet. H. Acar, N. Negiz ve E. Akman (Ed.), *Sosyal Politika ve Kamu Yönetimi Bileşenleriyle Sosyal Hizmet Temelleri ve Uygulama Alanları* içinde (s.265-278). Ankara: Maya Akademi Yayıncılık.
- Çelik, F. (2019). Bedensel Engellilerde Sosyal Dışlanma ve Benlik Saygısı İlişkisi: Adıyaman İli Örneği, (Yüksek Lisans Tezi). YÖKTEZ. (602372)
- Çitil, M. & Üçüncü, M. K. (2018). Türkiye'de Engelli Hakları ve Engelliler Hukuku'nun Durumu. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, (35):233-278.
- Dünya Sağlık Örgütü (2011). *Dünya Engellilik Raporu*. <https://www.engellilerkonfederasyonu.org.tr/wp-content/uploads/2020/04/D%C3%BCnya-Engellilik-Raporu-2011.pdf> adresinden 01.12.2022 tarihinde alınmıştır.
- Ergüden A. D. (2008). *Sosyal Dışlanma Açısından Bedensel Engelli Bireylerin Yaşantılarının İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). YÖKTEZ. (254823)
- Karademir, T., Açak, M., Türkçapar, Ü., & Eroğlu, H. (2018). Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Zihinsel Engellilere Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi. *Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi*, 20(3), 103-112.
- Karasar, N. (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. 35. Basım. Ankara: Nobel Yayınları.
- Özürlüler İdaresi Başkanlığı (ÖZİDA). (2008). Toplum özürlülüğü nasıl anlıyor?. <https://www.aile.gov.tr/media/42389/how-society-perceives-persons-with-disabilities.pdf> adresinden 13.10.2022 tarihinde alınmıştır.
- Schwartz, C., & Armony-Sivan, R. (2001). Students' attitudes to the inclusion of people with disabilities in the community. *Disability & Society*, 16(3), 403-413.
- Seyyar, A. (1998). *Dünden Bugüne Özürlülerin Yaşama Hakkı*. Sosyal Siyaset Kürsüsü. http://www.sosyalsiyaset.net/documents/dunden_bugune.htm adresinden 23.12.2022 tarihinde alınmıştır.
- Sheafor, B. W. & Horejsi, C. J. (2016). *Sosyal Hizmet Uygulaması Temel Teknikler ve İlkeler*. (Çev. Bilgen, A. ve diğerleri). Ankara. Nika Yayınevi. (Orijinal yayın tarihi: 2012)
- Şahin H. & Bekir H. (2016). Üniversite Öğrencilerinin Engelli Bireylere Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 20(3):767-779.
- Tek, S., Çobanoğlu, A., Çelik, F.C. ve Küçükkaya, Ş. (2022). Dezavantajlı/Risk Altındaki Gruplar: Azınlıklar. H. Doğan (Ed.), *Sosyal Hizmette Dezavantajlı/Risk Altındaki Gruplar II* içinde (s.39-41). Ankara: Nika Yayınevi.
- Telli, H. (2023). *Sosyal Hizmet Bölümü Öğrencilerinin Müracaatçı Olarak Engelli Bireylerle Çalışma Ve Engelli Bireylere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi: Gümüşhane Üniversitesi Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). YÖKTEZ, (784903).
- T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2022, Eylül). Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni. https://www.aile.gov.tr/media/120191/eyhgm_istatistik_bulteni_eylul2022.pdf adresinden 02.01.2023 tarihinde alınmıştır.
- T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2023). Sıkça Sorulan Sorular. <https://www.aile.gov.tr/sss/engelli-ve-yasli-hizmetleri-genel-mudurlugu/kamuda-memur-ve-isci-olarak-istihdam/> adresinden 25.11.2023 tarihinde alınmıştır.

- Ulusal, F. (2019). Sosyal Çalışmacıların Fiziksel Engelli Bireylerin Sorunlarına Yönelik Tutumları (Yüksek Lisans Tezi). YÖKTEZ. (548614)
- Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu (IFSW), (2014). *Sosyal Hizmetin Küresel Tanımı*. <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/> adresinden 04.01.2023 tarihinde alınmıştır.
- World Health Organization (1981). *Disability, Prevention and Rehabilitation*. http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/40896/WHO_TRS_668.pdf?sequence=1 adresinden 25.11.2022 tarihinde alınmıştır.
- Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi. Sosyal Hizmet Bölümünde Okuyan Öğrenci Sayıları. <https://istatistik.yok.gov.tr/>
- Yükseköğretim Program Atlası (YÖK ATLAS). Sosyal Hizmet Bölümünde Lisans Düzeyinde Öğrenci Alan Üniversiteler. <https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-anasayfa.php>